

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

“ΕΝΟΣ ΕΣΤΙ ΧΡΕΙΑ,,

[Κατὰ τὸν Μαρτέν].

Τὰ ἐλάχιστα συμβεβηκότα πολλάκις φέρουσι εἰς φῶς, ἐν ἀγνοίᾳ μας, οὐσιώδεις τινὰς χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρωπίνης φυσιονομίας. Τὰ συμβεβηκότα ταῦτα, ἀσήμαντα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μας, διήγειραν τὸναντίον τὴν προσοχὴν τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτε ἔζη ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀπλὸς τις ἠθικολόγος, δὲν ἤρκειτο νὰ παρατηρῇ μόνον ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν παρεκτροπὴν, ἀλλ' ἔθετε συγχρόνως τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς, καὶ διέχεεν ἄπλετον φῶς εἰς τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα τῆς κοινωνίας.

Διερχόμενος ποτε κώμην τινά, εἰσῆλθεν εἰς τὸν πτωχικὸν οἶκον δύο ἀδελφῶν ἀμέσως αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες σπεύδουσι νὰ περιποιηθῶσιν αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατόν. Ἄλλ' ἡ μὲν ἐνοήσασα, ὅτι ὁ μόνος τρόπος ὑποδοχῆς ἀξίας τοῦ διδασκάλου εἶνε νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὡς ὄδηγόν τοῦ βίου της, ἀφείθη ὅλη εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἢ δ' ἑτέρα ἐμηχανάτο νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν δείγματα φιλόφρονος οἰκοδεσποίνης, τυρβάζουσα περὶ πολλὰ καὶ ἀδημονοῦσα ἐπὶ τῷ ὅτι καὶ ἡ ἀδελφὴ της δὲν συνυπηρετεῖ πρὸς παρασκευὴν τελειότερας ὑποδοχῆς τοῦ ξένου τῶν. Ἄλλ' ὁ θεῖος διδάσκαλος τότε διακρίνας τὴν ἀπατηλὴν ιδέαν, ἣτις τὴν κυριεύει, ἀπευθύνει εἰς αὐτὴν τὴν συμβουλήν ταύτην, τὴν τοσοῦτον ἀπλήν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ὑψηλήν, ἣτις ἐχρησίμεισε κατόπιν ὡς θέμα ἀναριθμητῶν λόγων καὶ ὁμιλιῶν «ἐνός ἐστι χρεία». Ἐκ τῆς συμβουλῆς ταύτης, τῆς δοθείσης ἀνευ τινὸς ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως, ἐνώπιον δύο μόνον μαρτύρων, προέκυψεν ἐν τῶν σπουδαιότερων χριστιανικῶν ἐνταλμάτων, τοῦ ὁποῦ το κύρος εἰς πλείστας περιστάσεις τοῦ βίου ἐπικαλεῖται τις χωρὶς νὰ παραβαίη τὰς προθέσεις ἐκείνου, ὅστις τὸ ἐξέφρασεν. Ἡ σοφία του, ἡ γνώσις ἣν εἶχε περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, εἶδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐν τῇ σπουδῇ καὶ ἀνησυχίᾳ τῆς φιλοξενούσης ἐκείνης ἐνέκειτο μία τῶν ποικίλων μορφῶν τῆς κουφότητος ἡμῶν καὶ ἀνεπαρκείας ἀπέναντι τῆς περιπλοκῆς τοῦ βίου. Ἡ πρὸς τὸ πλάσμα ἀγάπη του ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη του τὴν πλήρη ἀληθείας συμβουλήν, ἣτις ἰσοδύναμος πρὸς τὸν δημιουργικὸν λόγον ἔρριψε φῶς εἰς τὸ χάος τῶν ἀπείρων συμφερόντων καὶ μεριμνῶν τοῦ πολυπλόκου ἡμῶν βίου. Ἐξετά-

ζόντες ἤδη τὸ χάος τοῦτο καὶ τὴν σύγχυσιν, θὰ δεῖξωμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν, πῶς δύναται τις νὰ ἐξέλθῃ τοῦτου.

Ὁ βίος εἶνε πολὺπλοκος, οὐδεὶς ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸ μάθῃ. Πάντες καταλαμβανόμεθα ὑπὸ τῆς ἀμηχανίας καὶ στενοχωρίας, εἰς ἣν μᾶς φέρει τὸ περίπλοκον καὶ πολυσύνθετον τοῦτο. Ποικίλα ἔργα, τὰ πλείστα σπουδαῖα κάμνουσι ἐκκλησιῶν εἰς τὰς προσπάθειάς μας, καὶ δὲν ἤξεύρομεν εἰς ποῖον τούτων νὰ στραφῶμεν ἐκ φόβου, μήπως ἐγκαταλείψωμεν ἐκεῖνο, ὅπερ κέντηται περισσότερα δικαιώματα ἐπὶ τῶν φροντίδων μας. Συχνάκις τὰ πάθη μας ὑπαγορεύουσι ἐκλογὴν ῥιψοκίνδυνον, καὶ οἱ πικροὶ καρποὶ τῆς ἐκλογῆς ταύτης ἐμφανίζονται βραδύτερον, χωρὶς ἡμεῖς νὰ σκεπτόμεθα, ἵνα εὐρωμεν τὴν αἰτίαν τούτων ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Ὅπως ἀποφύγωμεν τὴν ἀμηχανίαν ταύτην, καθὼς καὶ τὴν βίαιαν ὄθησιν τῶν παθῶν, εἶνε ἀνάγκη νὰ ῥίπτωμεν ἐν ἀτάραχον βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφόρων συμφερόντων, τὰ ὁποῖα εἶνε εἰς ἡμᾶς ἐμπειστημένα, ὅπως μὴ παραβλέπωμεν ἢ λησμονῶμεν κανέν, καὶ ὅπως ἀποδίδωμεν εἰς ἕκαστον πᾶν ὅ,τι τῷ ὀφείλεται.

Τὸ πρῶτον τῶν συμφερόντων τούτων, τὸ στοιχειώδες, εἶνε τὸ τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν ἡμᾶς οὕτως, ὥστε ἡ ὑπαρξίς μας εἶνε ἀνάγκη νὰ συντηρῆται διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων. Οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ ἐργάζωνται, ὅπως κερδίζωσι τὸν ἄρτον τῶν ἐντευθεν ἢ ὑποχρέωσις καὶ ἡ ἀνάγκη εἰς ἕκαστον νὰ ἐπιδιώκῃ ἀκαταπαύστως ἐν ἔργον πολλάκις ἐπίπονον, πολλάκις μονότονον. Ἐὰν ἐπέλθῃ χαλάρωσις, ἀρχίζει ἡ ἐνδεια, ἐκ ταύτης ἡ ὑγεία, καὶ πανταχόθεν γεννῶνται αἱ μερίμναι οὐχὶ μόνον δι' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Μὲ τὴν περὶ τοῦ ἐπιουαίου ἄρτου ταύτην φροντίδα συνάπτονται δύο μεγάλαὶ λειτουργίαι τοῦ νεωτέρου βίου, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐπιφορτισμένοι νὰ ἀποκρίνωσιν εἰς τὰς παλαιὰς ὅσον ὁ κόσμος ταύτας ἐρωτήσεις: «τί φάγωμεν καὶ τί πῖωμεν καὶ τί περιβαλώμεθα;» Ἐνταῦθα ὁ ὀρίζων ἐκτείνεται, ὁ κύκλος εὐρύνεται, ἀλλὰ πάντοτε πρόκειται περὶ συντηρήσεως. Ὁ μηχανικός, ὅστις διευθύνει βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, ὁ ἔμπορος, ὅστις φέρει προϊόντα ἐξ ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν, ὅπως διανεμῇ ταῦτα εἰς τοὺς ἀγοραστὰς, ἀμφότεροι ἐνεργοῦσιν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα παράγουσιν, ἀμέσως ἀγο-

ἀγώνων ἀκαταπαύστως ἐπαναλαμβανομένων, καθόσον ἡ τάξις δὲν δύναται νὰ βασιλεύσῃ. Αἱ φιλοδοξίαι τῶν μὲν προσβάλλουσι τοὺς ἄλλους· τὰ συμφέροντα ἐκατέρων ἀλληλοσυγκρούονται, καὶ ἔχθραι καὶ μίση μεταβάλλουσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰς τόπον κολάσεως.

Τὸ Εὐαγγέλιον κηρύξαν ὅτι ἐνός ἐστι χρεῖα, δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν γηίνων πραγμάτων πρέπει νὰ κάμῃ τις ἐκλογὴν ἐνός, καὶ εἰς τοῦτο ἀποκλειστικῶς προσηλούμενος νὰ ἀπομακρυνθῇ παντός ἄλλου. Εἰς τὴν πλάνην ταύτην πολλάκις περιπίπτουσιν ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἐπιβαρύνει ἡ περιπλοκὴ τοῦ βίου, καὶ ζητοῦσιν οὕτω νὰ εὗρωσι τεχνητὴν τινα ἀπλοποίησιν τούτου. Ἄλλ' αἱ προτιμήσεις αὐτῶν δὲν διαρκοῦσι, καὶ συνεχῶς μεταβαίνουσιν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς εἰς ἑτέραν καὶ ἀπὸ ἐνός πάθους εἰς ἄλλο. Δὲν ἔννοει τὸ Εὐαγγέλιον νὰ ἀφήσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν βιομηχανίαν, τὴν πολιτικὴν, τὸ ἐμπόριον, τὰς ἐπιστήμας, καὶ νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν θρησκευομένην. Τοῦτο θὰ ἦτο καθαρὰ μωρία· θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς ἐὰν ἰατρός τις, ἔχων ἀξιώσεις, ὅτι εἶνε σοφώτερος τῶν ἄλλων, ἔλεγεν· ἐγὼ δὲν ἐξετάζω οὔτε τὴν σύστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, οὔτε τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἀσθενοῦς, οὔτε τὴν ἐνέργειαν τῶν λειτουργιῶν, οὔτε τὰ φάρμακα· περιορίζομαι εἰς μόνην τὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ ὠφελῆσθαι τοὺς ἀσθενεῖς εἶνε βεβαίως ἀπαραίτητον νὰ κατέχῃ τὰς γνώσεις ὄλων ἐκείνων τῶν πραγμάτων. Οὕτω καὶ ἡ ἠθικὴ διὰ νὰ ἀποθῇ χρήσιμος πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ ἀσκητῆται ὑφ' ὅλους τοὺς ὄρους τοῦ βίου. Ἐὰν δὲ μὴ εὕρισκται πανταχοῦ, δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ. Ἐὰν ἡ θρησκεία δὲν ἐκδηλοῦται καθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τοῦ βίου καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὄλων τῶν καθηκόντων ἡμῶν, δὲν εἶνε εἰμὴ πάθος τι ἐγωῦστικόν, ὅπως ὄλα τὰ ἄλλα.

Ἡ θρησκεία, ἡ ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη δὲν εἶνε πρόσθετόν τι καθῆκον εἰς τὰ ἄλλα καθήκοντα, διαφιλονικιοῦν οὕτως εἰπεῖν τὰ πρωτεῖα καὶ τὴν ἀξίαν τούτων, ἀλλ' εἶνε ὁ ὅρος, οὐ οὐκ ἄνευ, ὄλων τῶν ἄλλων, εἶνε τὸ ἅλας τοῦ ὁποίου ἐπιδέονται τὰ πάντα. Οὕτως ὁ ἐν κοινωνίᾳ ζῶν ἄνθρωπος καὶ ἀσχολούμενος εἰς τὸ ἔργον του, ἐὰν ἔχῃ θρησκείαν, βλέπει εἰς πᾶσάν του ἐπιχειρήσιν ἐν μέσῳ, δι' οὗ ὑπηρετεῖ τοὺς ὁμοίους του, καὶ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τῆς γῆς οὐρανία τάξις· εἶνε εὐτυχής, ὅτι ἀκεῖ καὶ ἀναπτύσσει τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, εὐτυχέστερος δὲ ὅτι ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων του ἐμφαίνεται ἡ θεῖα ἀγάπη. Ὁ χειρῶναξ δὲν εἶνε τεταπεινωμένος οὐδὲ δυσχερῆσθαι μὲ τὴν τύχην του, διότι συλλογίζεται, ὅτι τὸ ἔργον του εἶνε ἀναγκαῖον εἰς τὸν

ὄλον κοινωνικὸν βίον καὶ δοξάζει τὸν δημιουργόν του διὰ τῆς εὐσυνειδήτου αὐτοῦ ἐργασίας. Ἡ πολιτικὴ τότε δὲν εἶνε πλέον ἀνοικτὸν πεδῖον εἰς τὰς ἀχαλινώτους φιλοδοξίας, οὐδ' ἔργον ἀχάριστον καὶ καταθλιπτικόν, ἀλλ' εἶνε ἀναγκαῖα ἐνέργεια, ἐν ἣ ἡ ἀφοσίωσις ἀποβαίνει σωτήριος εἰς τὴν πατρίδα. Ἀναρίθμητοι περιστάσεις παρουσιάζονται, ὅπως εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰ ἤθη ἀρχὰς δικαιοσύνης, ὁσάκις δὲ παρεμπόπτωσιν ἀνυπέβλητα προσκόμματα, ἀγωνίζεται καὶ ὑπομένει τὰ πάντα, ὅπως τὰ ὑπερηδύση. Ἐπίσης ἡ ἐπιστήμη δὲν χρησιμεύει εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν τοῦ κατέχοντος αὐτήν, ἀλλ' εἶνε κτῆμα τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ ἀνήκει οὗτος, εἶνε ἐστία φωτός, ἐξ οὗ φωτίζονται πάντες· πᾶς δ' ὅστις κατατάσσεται εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης ἐργάζεται πρὸς πραγμάτων τῶν βουλῶν τοῦ δημιουργοῦ, ὅστις θέλει νὰ δεσπόσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς δημιουργίας.

Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι, ἐὰν ἡμεῖς ἐσκοτισμένοι καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ πολλάκις ἐκ τῆς πληθῆς τῶν μεριμνῶν καὶ ἀσχολιῶν τοῦ βίου, αἴτιον εἶνε ὅτι μένομεν ἀπομακρυσμένοι· Ἐκείνου, ὅστις ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἐν τάξει καὶ ὅστις ζητεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν ταύτην καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἡμῶν βίον, εἰς τὴν ψυχὴν. Ἐν τῷ παραγγέλματι, ὅπερ ἔδωκεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὴν Μάρθαν, ἦτο ὡς ἐὰν ἔλεγεν· ἀντὶ νὰ γογγύζῃς καὶ νὰ μεμφιμοιρῆς διὰ τὰς πολλὰς καὶ παντοειδεῖς ἀσχολίας, αἰτινες σὲ ἐπιβαρύνουσιν, ἀνοιξὸν τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἰδὲ τίς εἶνε ὁ λαλῶν σοι· σὲ προσκαλεῖ εἰς τὴν ἀπλότητα, ἣτις γεννᾷ τὴν εὐτυχίαν· ἄφες τὰς μερίμνας τοῦ περιπλόκου καὶ πολυσυνθέτου βίου καὶ ἀσπάσθητι τὸν ἀπλοῦν καὶ ἀπείριστον βίον, ὅστις θὰ σε ἀπαλλάξῃ πάσης ἀμηχανίας.

Ἐν Σύμφ

Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

Ο ΜΙΧΑΗΛΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΠΟΙΟΣ

Ὁ Μιχαηλάγγελος Βουοναρόττης κατήγετο, ὡς τινες ἰσχυρίζονται, ἐκ τῆς εὐγενούς καὶ ἀρχαίας οἰκογενείας τῶν Canossa, οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ, μεγαλοφρονούντες ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ των, μετὰ πολλῆς δυσαρρεσκείας ἔβλεπον αὐτὸν τρεπόμενον πρὸς τὴν τέχνην. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντέστησαν, δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς νὰ κωλύσωσιν αὐτὸν τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ τότε φημιζόμενον ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου Ghirlandajo. Ἐνῶ ἐμαθήτευσεν παρ' ἐκείνῳ, συνέβη νὰ ἐργάζεται ὁ διδάσκαλος μετὰ τῶν μεγαλειτέρων μαθητῶν του εἰς τὰς γραφὰς τῶν τοίχων ἐκκλησίας τινός, ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὅτε

πρὸς ὦραν ἀπουσίαζεν ὁ διδάσκαλος, ὁ μικρὸς Μιχαηλάγγελος ἔλαβε χάρτην καὶ διὰ τῆς μουλῶθιδος ἰχνογράφησε τάχιστα τὸ ἰκρίωμα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς ἐργαζομένους καὶ τὰ σκευὴ αὐτῶν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ γραφικῆς δεξιότητος. Ἐπανελθὼν ὁ διδάσκαλος καὶ ἰδὼν τὸ παιδικὸν ἐκείνου ἄθυρμα τοῦ Μιχαηλαγγέλου ἐξεπλάγη λίαν, παρατηρήσας δὲ τὸ ἐν τῷ ἰχνογραφήματι ἐκείνῳ ἐνυπάρχον μεγαλεῖον τοῦ ρυθμοῦ, κατελήφθη ὑπὸ ζηλείας, καὶ προβλέπων ὅτι ἐμελλε νὰ ἔχῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἀκαταγώνιστον ἀντίπαλον, προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γραφικὴν, εἰς ἣν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαπρέψῃ, καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν γλυπτικὴν, ὅπου ἤλπικε βεβαίαν ἐπιτυχίαν. Δὲν ἠξέουρκατὰ πόσον ἀληθεύει τὸ λεγόμενον τοῦτο, καὶ κατὰ πόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρὸς τὴν γλυπτικὴν ἀφοσίωσιν τοῦ νέου, τὸ βέβαιον ὁμῶς εἶναι ὅτι ὁ Μιχαηλάγγελος αἰετοῦ πρὸς τὴν γλυπτικὴν ἐφέρετο καὶ ταύτην ἐθεώρει ὡς τὴν κυρίως τέχνην του. Παίζων μάλιστα πολλάκις ἔλεγεν, ὅτι τὴν τέχνην ταύτην ἐθήλησε μετὰ τοῦ γάλακτος τῆς τροφῆς του, ἥς ὁ ἀνὴρ ἦτο μαρμαροκόπος.

Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως ἐτι τοῦ Μιχαηλαγγέλου ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη ἤρχιζε νὰ γίνηται γνωστὴ ἰδίως ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Πίσει καὶ νὰ σπουδάζεται ὑπὸ τῶν γλυπτῶν τῆς πόλεως ἐκείνης. Πρῶτος πάντων ὁ ἐκ Πίσης Νικόλαος εἶχε μεταρρυθμίσει σπουδαίως τὴν γλυπτικὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς του λαβὼν τὸ πρῶτον νύξιν ἐκ μιᾶς σαρκοφάγου μετακομισθείσης ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετὰ καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν τεμαχίων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς πόλεως, ὃν ἤγειρεν ὁ ἀρχιτέκτων Βουοκᾶτος, Ἕλληνα κατὰ τινὰς τὴν καταγωγὴν. Ἐν μιᾷ τῶν πλευρῶν τῆς ῥηθείσης σαρκοφάγου παρίστατο ἐν ἀναγλύφῳ ἡ θήρα τοῦ Μελεάγρου, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ ζῶδια διὰ τε τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν καλλογὴν αὐτῶν ἐφειλικυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ Νικολάου, ὅστις διείδεν ὅπως ἠδύνατο νὰ βελτιώσῃ τὴν τέχνην του ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ μιμήσεως τῶν λειψάνων ἐκείνων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ὁ Νικόλαος οὗτος ἐεργάζετο τότε (1260) τὸν ἄμβωνα τοῦ Βαπτιστηρίου, εἰς οὗ τὰ ἀνάγλυφα ἀπεμιμήθη τὰ τῆς ἀρχαίας σαρκοφάγου, καὶ οὐ μόνον ἀπεμιμήθη τὴν τε πτύχωσιν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀντέγραψε καθ' ὅλοκληρίαν ἐν τῷ ἄμβωνι ἐκείνῳ. Ἐκτοτε ἡ γλυπτικὴ διερρυθμίσθη ἐπὶ τὸ ἀρχαιότερον, διότι καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἠκολούθησε τὸ παραδειγμα τοῦ πατρὸς, μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ ἤκμασαν διάφοροι γλύπται ὀνομαστοί, ἐν οἷς ὁ Λουκάς della Robbia, ὁ Ghiberti, ὁ Δονατέλλος καὶ λοιποί.

Ἡ τέχνη λαβοῦσα ἅπαξ μίαν ὤθησιν ἐμελλε

νὰ προβῇ κατὰ τινὰ νόμον προσωτέρω ἐτι. Τότε οἱ πλούσιοι καὶ φιλόκαλοι Μεδικοί ἠνοιγον τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ τερπνοὺς παραδείσους των εἰς πάντα καλλιτέχνην, ὀρεγόμενον νὰ σπουδάσῃ τὰ πολυάριθμα ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα, ἅτινα οὗτοι εἶχον συλλέξῃ καὶ τοποθετήσῃ ἐκεῖ. Ὁ Μιχαηλάγγελος ἦτο τότε μόλις δεκαπενταετής, κεντούμενος δὲ καὶ παρορμώμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς τέχνης, ἔσπευσεν ἡμέραν τινὰ νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκείνῳ, ὅπου ἔβλεπε μετὰ καλλιτεχνικῆς περιεργείας τοὺς ἐκεῖ ἐργαζομένους καλλιτέχνους. Ἐκεῖ παρατηρῶν εἶδε τυχαίως πως ἠκρωτηριασμένην ἀρχαίαν κεφαλὴν Φαύνου, καὶ ἀμέσως λαβὼν τεμαχίον μαρμάρου ἤρχισε νὰ μιμῆται αὐτήν καὶ συνάμα νὰ συμπληροῖ τὰ ἐλλείποντα τοῦ προτύπου του. Ὁ Δαυρέντιος Μεδικός, ὁ ἐπωνομασθεὶς Μεγαλοπρεπής, ἤρεσκετο νὰ περιέρχεται τοὺς παραδείσους του χαίρων νὰ βλέπῃ μὲ τὸ προστατευτικὸν ὄμμα του τοὺς ἐκεῖ ἐργαζομένους τῆς Ἰταλίας καλλιτέχνους. Παρατηρήσας δὲ καὶ τὸ ἔργον τοῦ νεανίου Μιχαηλαγγέλου ἐθαύμασεν αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιχαηλάγγελος εἶχεν ἀνοίξῃ τὸ στόμα τοῦ γηραίου Φαύνου, ὥστε ἐφαίνετο ἡ γλῶσσα καὶ ἅπαντες οἱ ὀδόντες, ἀστείουόμενος ὁ Δαυρέντιος εἶπε πρὸς αὐτόν. «Πρέπει νὰ γνωρίζῃς, παιδί μου, ὅτι λείπουν πάντοτε ἀπὸ τοὺς γέροντας μερικὰ δόντια». Ὁ Μιχαηλάγγελος συνησθάνθη τὴν ἀλήθειαν τῆς παρατηρήσεως ταύτης, καὶ πάραυτα κατασπάσας ἕνα τῶν ὀδόντων τοῦ Φαύνου, ἐκοίλανεν εἴτα τὸ οὖλον εἰς τρόπον ὥστε ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε πέσῃ ἀληθῶς ὁ ὀδός. Ἐπανελθὼν ὁ Δαυρέντιος καὶ ἰδὼν τὴν κατὰ τὴν συμβουλήν του ἀφαίρεσιν τοῦ ὀδόντος, ἠσφράνη τὰ μέγιστα διὰ τὸ εὐάγωγον καὶ ἀφελές τοῦ νέου. Ἐκτοτε δὲ ἐκτιμήσας τὴν πρὸς τὴν τέχνην εὐφυίαν τοῦ Μιχαηλαγγέλου ἀναδείχθη προστάτης του καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἅπανα ἡ ἀριστοκρατία τοῦ γένους καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐθαμίξει, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ὁμοτρόπεζόν του.

Τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ πάπα Ἰουλίου Β' θὰ ὑπῆρχε τὸ μέγιστον γλυπτικὸν ἔργον τοῦ Μιχαηλαγγέλου καὶ ἴσως τὸ λαμπρότερον τῆς τέχνης, ἐὰν ἤθελεν ἐκτελεσθῆ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ὑποβληθὲν σχέδιον εἰς τὸν ζῶντα ἐτι πάπαν ἐκείνον. Τῇ σήμερον δὲ εἰς τὸν τάφον τοῦ πάπα Ἰουλίου Β' μόνος ὁ ἀνδρὶὰς τοῦ Μωῦσεῶς κατὰ τινὰς εἶνε ἔργον τοῦ Μιχαηλαγγέλου.

«Τὴν μορφήν ταύτην πολλοὶ τῶν εἰδημόνων κρίνουσιν ὡς τὸ ἀριστον γλυπτικὸν ἔργον τοῦ Μιχαηλαγγέλου. Πλεῖστα ὁμῶς ἐπικρίσεις ἐγένοντο κατὰ καιροὺς ἐπὶ τοῦ ἔργου ἐκείνου, τινὲς τῶν ὁποίων δὲν στεροῦνται ἴσως ἀληθείας τινός, οἱαὶ αἱ ἀφορῶσαι τὸ σχῆμα καὶ τὴν περιβολὴν τοῦ προφήτου. Ἀλλὰ τὸ νὰ λέγωσιν, ὡς τινες

συγγραφείς ανερυθρίαστος ισχυρίστησαν, ότι η κεφαλή του αγάλματος είναι όμοια κεφαλής τράγου, τοιαύται, νομίζομεν, βάνουσι εκφράσεις αδικούσι μάλλον τούς παραδόξους κριτάς τούς εκφέροντας αυτάς, ή τόν ενδοξον άγαλματοποιόν. "Οτι όμως άριδήςως άποδεικνύεται είναι ότι πάντως οι βλέποντες τό έργον εκείνο, αυτοί οι ολιγώτερον έξφκειωμένοι προς τά προϊόντα της τέχνης εξίστανται και εκθαμβούνται επί τη θέα της εκπληκτικής εκείνης μορφής όσον και οι άριστα κατέχοντες τήν θεωρίαν του καλού εν τη τέχνη¹". Ο βιογράφος των καλλιτεχνών ιταλών Βάζαρις, (διότι προκειμένου περί καλλιτεχνών δεν δύναται τις να μη αναφέρη τόν βιογράφον εκείνον) λέγει ότι προς τόν άνδριάντα του Μωυσέως ούδέν έργον νεώτερον ή άρχαίον δύναται να παραβληθῆ². Προσθέτει δε ότι, ότε έπερατώθη, οι Έθραίοι μετέβαινον έκαστον Σάββατον όμιληδόν άνδρες τε και γυναίκες, όπως ιδωσι και προσκυνήσωσι τόν προφήτην των, νομίζοντες ότι ελάτρευον θεϊόν τι έργον.

Ο τάφος ούτος, όστις ει και άπησχόλησεν όλον τόν βίον του Μιχαηλαγγέλου ούδέποτε άπετελέσθη, έγένετο προς τούς άλλους αίτία πολλών έριδων μεταξύ αυτού και του πάπα· καιτοι δε πολλάκις ήλθον εις ρήξιν, ούχ ήττον και πάλιν ή συμφιλίωσις επήρχετο τάχιστα. Φαίνεται δε ότι οι άνδρες ούτοι άμφοτέροι τραχείς και εύερέθιστοι, δεν ήδύναντο να ζήσωσιν ό εις άνευ του έτέρου. Προς χαρακτηρισμόν της ιδιοσυγκρασίας των δύο τούτων άνδρων δεν δύναμαι να μη αναφέρω ενταύθα τό και υπό πολλών άλλων ιστορούμενον συμβάν. Έπορεύθη ποτέ ο Μιχαηλαγγελος όπως ζητήση παρά του πάπα χρήματα διά τήν πληρωμήν των εκ Καράρας μεταφερθέντων μαρμάρων διά τό Μαυσωλείον εις ό εργάζετο, αλλά τῷ άπηγορεύθη ή εισοδος υπό του θυρωρού των άνακτόρων, ειπόντος προς αυτόν ότι ειχε λάβη διαταγήν προς τούτο υπό του ίδιου πάπα.

Ο Μιχαηλαγγελος σφόδρα παροργισθείς ειπε προς τόν θυρωρόν: «Όταν ο πάπας λάβη τήν ανάγκην μου και με ζητήση, ειπέ εις τόν αυθέντην σου ότι ανεχώρησα εκ Ρώμης». Και πάραυτα επανελθών οικιαδε, διέταξε τόν υπηρέτην του να πωλήση εις τούς Έθραίους παντα τά σκεύη του και να μεταβῆ εις Φλωρεντίαν προς εντάμωσίν του. Ούτος δε διά ταχυδρομικής άμαξής ανεχώρησε διά νυκτός. Μόλις ειχεν άφικθῆ εις τινα πόλιν του Φλωρεντινού κράτους, ότε άπεσταλμένοι επί άπεσταλμένων του πάπα προσεκάλουν αυτόν κατεπειγόντως και επιτακτικώς εις Ρώμην. Αλλά και αι παρακλήσεις και αι άπειλαι

του πάπα απέβησαν μάταιαι· ο Μιχαηλαγγελος έμενεν άκαμπτος. Μόνον κατωρθώθη επί τέλους να γραφή ολίγας γραμμάς, δι' ών έλεγε να συγχωρήση αυτόν ο πάπας εάν δεν έρχεται, διότι έπέρθησαν προς αυτόν ως προς άνθρωπον ουτιδανόν, και τούτο αντί της όφειλομένης άμοιβής εις τας υπηρεσίας του και τήν άφοσίωσίν του. "Όθεν ή Αυτού Άγιότης δύναται να εκλέξη έτερον γλύπτην διά τό μαυσωλείον του».

Προς συμβιβασμόν του πράγματος, τό όποιον εκινδύνευσε να γενῆ πολιτικόν ζήτημα, ήναγκάσθη ο πρόεδρος της Φλωρεντινης δημοκρατίας να παρέμβῆ και πείση τόν Μιχαηλαγγελον να επανέλθη εις Ρώμην μετά τριών μηνών άπουσίας, διορίσας αυτόν πρεσβευτήν της Δημοκρατίας προς άτομικήν αυτού ασφάλειαν, διότι ήτο φόβος μήπως ο εύερέθιστος Ίούλιος προβῆ εις τινα παράφορον πράξιν. Ο πάπας εκείνος έτυχε τότε να μεταβῆ εις Βονωνίαν, ότε ήλθεν εις συνάντησίν του και ο Μιχαηλαγγελος, ή δε συνάντησις εκείνη ειχε αξία περιγραφής διά τό περιεργον του διαλόγου. «Τέλος πάντων, τῷ λέγει ο Πάπας βλοσυρῶς ατενίζων αυτόν, αντί να έλθης συ να μάς εύρης, ήλθομεν ήμεεις να σε ζητήσωμεν»· ειπε δε τούτο ο πάπας, διότι ή Βονωνία ειχε πλησιεστέρα εις τήν Φλωρεντίαν παρά εις τήν Ρώμην. Ο Μιχαηλαγγελος απήντησεν ότι «εάν επραξε σφάλμα τι, τούτο έγένετο εκ της λύπης, ήν ήσθάνθη εκδιωχθείς αίσχρῶς από του παλατιού του». Τότε ο εισαγωγών τόν Μιχαηλαγγελον επίσκοπος, θελήσας να τόν δικαιολογήσῃ, «Η Άγιότης σας, ειπε προς τόν πάπαν, ως τόν συγχωρήση, διότι οι άνθρωποι ούτοι εινε άμαθείς και δεν γνωρίζουσι τίποτε άλλο παρά μόνην τήν τέχνην των». Αλλ' ο πάπας όργισθείς διά τήν άδειξίαν ταύτην υπεράσπισιν, επληξε διά της ράβδου του τόν επίσκοπον, λέγων προς αυτόν· «Συ εισαι άμαθής! Συ τόν ύβρίζεις, ενῶ ήμεεις σιωπῶμεν! φύγε άπ' έδῶ»· και πάραυτα οι υπηρέται εξέβαλον της αίθούσης τόν άδέξιον επίσκοπον. Ο πάπας, εξιλεωθείς ήδη καθ' ολοκληρίαν, ήλόγησε τόν πρό αυτού γονυπετήσαντα Μιχαηλαγγελον, και θωπεύσας αυτόν διά πολλών δώρων, τῷ ανέθεσε προσέτι να κατασκευάσῃ τόν άνδριάντα του εις όρειχαλκον. Του άνδριάντος τούτου ειχεν ο Μιχαηλαγγελος τελειώση τό εκ πηλοῦ πρόπλασμα, ότε δε ήλθε να ιδῆ αυτό ο πάπας, ήρώτησεν αυτόν ο Μιχαηλαγγελος αν θέλει να θέσῃ εις τήν μίαν των χειρών του βιβλίον». — «Όχι, ειπεν ο άρειμάνιος Πάπας, βάλε καλήτερα εν ξίφος· εγώ δεν ήξεύω γραμμάτα». Ούτως ο πάπας εκείνος, διά της άπαντήσεώς του ταύτης, έχαρακτήρισεν άριστα εαυτόν. Τό όρειχαλκινον εκείνο άγαλμα, κατά περιεργον της τύχης περιτροπήν, επωλήθη μετά ταῦτα εις τόν δουκα

της Φερράρας Άλφόνσον, όστις μετεποίησεν αυτό εις πυροβόλον όνομασθῆν *la Giulia*.

Ο τάφος των Μεδίκων Ίουλιου και Λαυρεντίου υπήρξεν έτερον μέγα και όνομαστόν του Μιχαηλαγγέλου έργον. Κύκλω του τάφου εκείνου ιστανται τέσσαρα αγάλματα, ή Νυξ, ή Ημέρα, ή Ηώς και ή Έσπέρα. Δύο δε έτερα αγάλματα εινε οι άνδριάντες των δύο Μεδίκων. Η Ηώς, γυμνή ούσα, φαίνεται ως να έγείρεται νυσταλέα εισέτι. Η Νυξ παρίσταται κοιτωμωμένη, εν τελείῃ ήρεμιά, και ως υπό μεγίστης θλίψεως και μελαγχολίας κατεχομένη.

Τό άγαλμα τούτο της Νυκτός κατέστη προσέτι διάσημον και ένεκα των πολλών προς επαινον αυτού γραφέντων επιγραμμάτων, και μάλιστα διότι εις εν τούτων απήντησεν αυτός ο Μιχαηλαγγελος διά στίχων αξίων του μεγάλου ποιητού της *Θείας Κομωδίας*. "Εν των τετραστίχων εκείνων επιγραμμάτων, ο άγνωστος τις ειχε γραφή επί της βάσεως του αγάλματος της Νυκτός, ειχεν ούτως:

«La notte che tu vedi in si dolci atti
Dormir, fù da un Angelo scolpita
In questo sasso, e perchè dorme ha vita,
Destata, se no I credi, e parteratti».¹

Τότε ο Μιχαηλαγγελος εύρίσκετο εν μεγίστη δυσθυμίᾳ, διότι οι Φλωρεντινοί ειχον εκδιώξη τούς προστάτας του Μεδίκους, ο δε Κάρολος Ε' εξεστράτευε κατά της πατρίδος του Φλωρεντίας. Ο Μιχαηλαγγελος διορισθείς γενικός επιθεωρητής των της πόλεως όχυρωμάτων εσχες πλείστον μέρος εις τήν άμυναν, αλλά, νικηθείσης της Φλωρεντίας, ήναγκάσθη ούτος ν' αποκριθῆ προς καιρόν, ειτα όμως ήμνηστεύθη υπό του πάπα. Μετά τά συμβάντα ταῦτα ειχε καταστή λίαν μελαγχολικός, και σχεδόν ειχεν άπολέσῃ τό θάρρος του. «Η γραφική, ή γλυπτική, οι κόποι μου και ή καλή μου πίστις με υπενόμειυσαν, έγραφε προς τινα των φίλων του, τά πάντα δε βαίνουσιν επί τά χείρῳ. Θα ήτο προτιμότερον δι' έμε να επεδιδόμην παιδιόθεν εις τό να κατασκευάζω θρυαλλιδας, διότι δεν θα υπεφερον όσας λύπας υποφέρω νυν». "Εν τοιαύτη δυσθυμίᾳ διατελόν απήντα εις τό ανωτέρω επιγραμμα ως εκ προσώπου της Νυκτός διά των ακολούθων στίχων:

«Prato miè il sonno, e più l'esser di sasso,
Mentre she il danno e la vergogna dura.
Non veder, non sentir, m'è gran ventura.
Però non mi destar; deh parla basso».²

¹ "Τήν Νύκτα ταύτην βλέπεις πόσον γλυκά κοιμάται: Άγγέλου χειρ εις τούτον τήν έγλυψε τόν λίθον. Πλήν όμως αν υπνώττη, λαλει και ακροῖται. Εξύπνα τήν να ιδῆς αν τό νομίζης μύθον!"
² "Ο ύπνος μοι άρέσκει, να ήμαι λίθος χαίρω, "Εν όπω βασιλεύουσιν τό αίσχος κ' ή κακία. Τυφλή, κωφή να μένω με εινε εύτυχία. Πάτην, φευ! μή με εξυπνίσης, σιγά, δεν υποφέρω».

Ούτως ο μέγας άνδριαντοποιός διά των ύψηλών τούτων στίχων του εξέφρασε τήν δυσθυμίαν ύφ' ης κατείχετο και συνάμα εξήγησε τά εν τῷ αγάλματι εκείνω λελαξευμένα ισχυρά πάθη.

Εινε γενικώς παραδεδεγμένον υπό των περι τέχνης φιλοσοφούντων ότι ή τελεία και δουλική απομίμησις της φύσεως δεν άρκει προς παραγωγήν τελείου έργου· τούτο δε αληθεύει ου μόνον εις τας εικαστικας τέχνας, αλλά και εις αυτήν τήν ποιήσιν και τήν δραματικήν τέχνην. Ο καλλιτέχνης άφου κορεσθῆ, ούτως ειπείν, των άπειρων υποδειγμάτων, ά παρέχει αυτῷ ή φύσις, όφείλει, εάν θέλη ν' αναδειχθῆ τελείος εν τη τέχνη και ουχι άπλοῦς αντιγραφείς, να προσθέσῃ και τι ίδιον προϊόν της ίδιας φαντασίας εις τας ύπ' αυτού διαπλασσομένας μορφάς. «Βεβαίως, λέγει ο Victor Cousin, υπό τινα εποψιν ή τέχνη εινε μίμησις, καθότι ή άπόλυτος δημιουργία άνήκει εις μόνον τόν Θεόν. Και ποῦ άλλοθι δύναται να λάβῃ ούτος τά στοιχεια επί των όποιων εργάζεται ειμή εκ της φύσεως, ής και αυτός άποτελει μέρος; Αλλ' εάν περιορισθῆ εις τό να αναπαραγάγῃ αυτά άπαρράλλaktως ως ή φύσις τῷ τα χορηγεί χωρίς να προσθέσῃ τι ίδιον, τότε δεν έχει άλλην αξίαν ή τήν του αντιγραφείως».

Ο δε ακαδημαϊκός Tain, ου τας περι καλού ιδέας και κρίσεις συνεχῶς εσχομεν άφορμήν ν' αναφέρωμεν, λαλῶν περι των αγαλμάτων τούτων και ιδίως περι εκείνου της Νυκτός εξηγεῖ μετά πλείστης άγχινότητας και καλλιτεχνικου αισθήματος τίποτε άρα προσέθεσεν εις τήν φύσιν ο Μιχαηλαγγελος εκ της ίδιας φαντασίας όπως καταρτίσῃ τελείον τό έργον του. «Τοιαῦτα σχήματα, λέγει, απέκάλυψεν αυτῷ τό αίσθημα· ένα δ' έκφραση αυτό μετέβαλε τας συνήθεις αναλογίας, εμήκυνε τόν θώρακα και τά μέλη, συνέστρεψε τόν κορμόν επί του ισχίου, εσκασε τό κοιλόν του όφθαλμοῦ, έχάραξε τό μέτωπον διά οτιδων παρεμφερών προς τήν ανάσπασιν των όφρύων του λέοντος, εξώγκωσεν επί του ώμου όρος μυών, επέτεινεν επί του αυχένος τούς τένοντας και σπονδύλους έχομένους άλλήλων, δίκην σιδηρῶς αλύσεως λίαν τεταμένης, ής οι κρικοι μέλλουσι να συντριβῶσιν». Ούτω πως εξέφρασεν ο Μιχαηλαγγελος και παρέστησε τήν φύσιν· όμοίως δε και οι μεγάλοι καλλιτέχνηαι της αρχαίας Ελλάδος ήμμήνευσαν τήν φύσιν μη αντιγράφοντες δουλικῶς αυτήν εις τά άθάνατα έργα των.

Δεν δύναμαι να μη αναφέρω ενταύθα και τας κρίσεις, ουχι άπλῶς κριτου των της τέχνης έργων, αλλά διασήμου ζωγράφου, του Ευγενίου Δελακροά. «Εάν, λέγει, με ήρώτα τις τί άρα παριστάνουσι τά αγάλματα εκείνα, και πῶς εινε δυνατόν εν τη Γλυπτικῇ να παραστήσῃ

¹ Gallerie des Peintres les plus célèbres.

² Ο Βάζαρις λαλει ούτω, διότι ήγνώει τά διασωθέντα λείψανα εκ των του Παρθενώνος αναγλύφων και άλλα της αρχαίας τέχνης έργα.

τις τό λυκαυγές, παραδείγματος χάριν, θά τῶ ἔλεγον ὅτι ἄνευ τοῦ ἐξηγητοῦ καί τῶν περὶ τέχνης βιβλίων, ἐν οἷς περιεγράφησαν αὐτά κατακόρως, θά μοι ἦτο δυσχερέστατον νά μαντεύσω τό ὄνομα ἐκάστου αὐτῶν διὰ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως. Δέν πιστεύω μάλιστα καί αὐτός ὁ Μιχαηλάγγελος νά ἀπέδιδε πολλήν σημασίαν εἰς τήν ἔννοιαν, καί ἴσως ἀπέδωκεν αὐτοῖς τοιαύτου ἀφοῦ ἐτελείωσεν αὐτά καί τὰ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ τάφου μᾶλλον ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα εἰς τήν ἀρχιτεκτονικήν του. «Ὅ, τι κυρίως ἀπαιτεῖ ἡ γλυπτική εἶνε αἱ μορφαί».

Τό ἀγαλμα τοῦ Λαυρεντίου εἶνε τό ὠραιότερον. Τοῦτο εἶνε γνωστόν ὑπό τό ὄνομα *le Pensieroso* (ὁ Σκεπτόμενος), ἐν τούτοις ἐάν ποτε ἀνθρώπος ἐσκέφθη ὀλιγώτερον ἢ ἐσκέφθη χειρότερον, οὗτος ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ὁ Λαυρεντίος (ἕτερος οὗτος τοῦ Μεγαλοπρεποῦς), ὃν παρέστησαν ὁ Μιχαηλάγγελος ἔχοντα ὄψιν μεγάλου σοφοῦ καί ἐν περιβολῇ πολεμιστοῦ. Ἄπ' ἐναντίας οὗτος ἦτο ὁ ἀθλιώτερος γόνος τῆς γενεᾶς του καί ὁ δειλιώτερος τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ὁ Μιχαηλάγγελος ἐνόμισεν ὅτι ἤρμοζε μᾶλλον εἰς τήν τέχνην νά θέλξη τόν θεατήν διὰ τοῦ κάλλους καί τῆς εὐπρεπειᾶς, ἢ νά δώσῃ μαθήματα ἠθικῆς προσπάθων νά ἐκφράσῃ ὑπό τοὺς χαρακτῆρας χυδαίου τυράννου ἅπασαν τήν φαυλότητα τῆς ψυχῆς του.

Προκειμένου λόγου περὶ ἀνδριαντοποιίας, δέν νομίζω ἀκατάλληλον ν' ἀναφέρω τελειῶνων τήν ἐπιστολήν μου ταύτην, καί ἕτερον διάλογον μεταξὺ Σωκράτους καί τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ Κλείτωνος, ὃν διέσωσαν ἡμῖν καί αὐτίς ὁ αὐτός Ξενοφῶν. «Ὅτι μὲν, ὦ Κλείτων, ἔλεγον ὁ Σωκράτης, οἱ δρομῆες καί οἱ παλαισταί καί οἱ πύκται καί οἱ παγκρατιασταί τοὺς ὁποίους κάμνεις εἶνε καλοί, τό βλέπω καί τό ἐννοῶ· ἐκεῖνο ὅμως τό ὁποῖον πλείοτερον εὐφραίνει τόν ὀφθαλμόν τοῦ ἀνθρώπου, τό νά φαίνονται δηλαδή πλήρεις ζωῆς, πῶς κατορθοῖς τοῦτο εἰς τοὺς ἀνδριάντας σου; — Ἐπειδὴ δέ ἀπορῶν δέν ἀπεκρίνετο πάραυτα ὁ Κλείτων, — Μήπως, εἶπε, μιμούμενος εἰς τὰ ἔργα σου τοὺς ζῶντας, κάμνεις νά φαίνονται οἱ ἀνδριάντες σου ἔτι ζωντανώτεροι; — Βεβαίως. — Καί λοιπόν τὰ κατὰ τὰ διάφορα σχήματα καθελκόμενα καί ἀνεκκόμενα ἐν τοῖς σώμασι, καί τὰ συμπιεζόμενα καί τὰ διεκκόμενα, καί τὰ ἐντεινόμενα καί τὰ χαλαρούμενα ἀπομιμούμενος ὁμοίωτα πρὸς τὰ ἀληθῆ καί πιθανώτερα κάμνεις νά φαίνονται; — Μάλιστα. — Ἀλλὰ καί τό νά μιμῆται τις τὰ πάθη τῶν εἰς τι ἐργαζομένων δέν φέρεται καί τοῦτο τέρψιν εἰς τοὺς βλέποντας τό ἔργον; — Ἀληθῶς οὕτως ἔχει. — Λοιπόν τῶν μὲν μαχομένων τὰ ὄμματα πρέπει νά φαίνονται ἀπειλητικά, τῶν δέ νικησάντων ἡ ὄψις δέον νά φαίνεται εὐφραϊνομένη; — Καί πολὺ μάλιστα, ἀπάντηα ὁ Κλεί-

των. — Ὅφειλε ἄρα, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ὁ ἀνδριαντοποιοῦς νά κατασκευάζῃ τήν μορφήν παρομοίαν μὲ τὰ πάθη καί τὰς τοιαύτας ἢ τοιαύτας διαθέσεις τῆς ψυχῆς».

Οὕτως ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος ἐξήγησε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶ σαφηνείας καί γλαφυρότητος τό ἔργον τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ.

Ἐν Κερκύρα 1901.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΟΥ

[Κατὰ τὸν γερμανὸν καθηγητὴν Ζίγλερ].

Ὅτε πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ ἐν Στρασβούργῳ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας καί παιδαγωγικῆς Ζίγλερ ἔκαμε διαλέξεις «περὶ τοῦ Γερμανοῦ φοιτητοῦ κατὰ τό τέλος τοῦ 19 αἰῶνος», διήγειρε τήν γενικήν προσοχήν. Μετ' οὗ πολὺ ἐδημοσιεύθησαν συνοπτικά ἐκθέσεις καί περιλήψεις τῶν διαλέξεων ἐκείνων ἐν μέρει παραμορφωμένοι ὑπό τοῦ κομματικοῦ πνεύματος, ὥστε ὁ καθηγητῆς ἠναγκάσθη νά προβῇ εἰς ταχεῖαν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του. Εἰς τὰς ὁμιλίαις τοῦ Ζίγλερ ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμένα καί ἐριστικά σελίδες, δέν ἦτο δέ δυνατόν νά γίνῃ ἄλλως, διότι ἀνεφάνησαν, ἐν κρίσει ὡρα, ὅτε διετέλει εἰς κίνδυνον ἡ ἐλευθερία τῆς ἐπιστήμης καί τοῦ Πανεπιστημίου. Ἄλλ' ὅ, τι ἐλκεῖ ἰδίως εἰς τὰς διαλέξεις τοῦ Ζίγλερ εἶνε τό εὐπαρησίαστον, τό πνευματώδες, τό γοργόν τοῦ ὕφους, μετ' οὗ ὁ φιλόσοφος παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου τό ἦθος τοῦ συγχρόνου γερμανοῦ φοιτητοῦ.

Εἰς τὰς διαλέξεις ταύτας οὐδέμία παρασιώπησις καί περικάλυψις, οὐδεὶς ῥόδιος χρωματισμός, ἀλλ' οὐδέμία ὡσαύτως ἀπαισιόδοξος καί μελανή ἀντίληψις τῶν πραγμάτων. Εἰς τὰς στιγμὰς τῆς γενικῆς ἀμφιβολίας καί ταλαντεύσεως προβάλλεται τό ἐρώτημα, λέγει ὁ Ζίγλερ, ποῦ ἰστάμεθα; Πρόκειται νά συναισθανθῶμεν καί νά κατανοήσωμεν τήν κατάστασιν, νά διαχωρίσωμεν τό διατηρητέον καί μόνιμον ἀπό τοῦ φθαρτοῦ καί ὠρίμου πρὸς καταστροφήν. «Καί περὶ τούτου πρόκειται ἡδὴ ἡμῖν — περὶ δικαιολογίας τοῦ ὑπάρχοντος καί περὶ ἐπικρίσεως ἐκείνου ὅπερ δέν ἔπρεπε νά ὑπάρχῃ καί διὰ τοῦτο καί δέν δύναται νά διατηρηθῇ καί δέν θά διατηρηθῇ — διότι μόνον τό λογικόν διατηρεῖται ἀληθῶς — πρόκειται ν' ἀποκτήσωμεν ἀμυδράν τινα ἰδέαν τοῦ ἐπερχομένου καί τοῦ κατ' ἀνάγκην ἐπελευσομένου». Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐξετάζει τὰ σπουδαιότατα προβλήματα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βίου. Προμχθεῖ τῆς συχνάκις μὲν εἰς κατάχρησιν μεταπεσούσης, ἀλλ' ἐν ὀρθῇ ἀντιλήψει ὀρθῆς καταδειχθείσης ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας τῆς διδασκαλίας καί τοῦ βίου. Ἀναμ-

φιβόλως ἡ ἐλευθερία αὕτη πρέπει νά ἐδράζηται ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς. Τό ν' ἀσκή τις ὡς φοιτητῆς ἐγκράτειαν δέν εἶνε εὐκόλον. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ περὶ τιμῆς ἰδέα εἶνε ἐν μέρει λίαν ἐλαστική.

Ὀκνηρία, φιλοπονία, καταχρήσεις, τό ζῆν παρὰ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καί τό συνάπτειν χρέη φαίνονται ἐν ἐναρμονίῳ σχέσει εὐρισκόμενα μετὰ τῆς εὐνοίας τοῦ «ἐντίμου φοιτητοῦ». — Ἐν ταῦθα λοιπόν προβάλλεται ἡ ἀνάγκη ἀμύνης, διότι κίθδηλα καί προσποιητὰ ἦθη παρουσιάζονται, τὰ ὅποια ἠθικῶς καταστρέφουσι, προσκρούουσι δέ πρὸς ἀνιάραν κατάστασιν, ἧτις δικαίως ἐξεγείρει παρὰ τῶ λαῶ μῖσος καί κακολογία. Ὁ «φοιτητικὸς συρφετός» ἐγένετο δυστυχῶς ἀλήθεια. Συχνάκις εἰσδύουσι πρὸς ἀνωτέρας σπουδᾶς νέοι ἄμοιροι, ὅλως ὑποδεέστεροι τοιαύτης ὑψηλῆς ἀποστολῆς, μηδαμῶς πρὸς τοῦτοις κεκτημένοι τὰ μέσα ὅπως ὑποστῶσι τήν οικονομικὴν θυσίαν χάριν τῆς ματαιοδοξίας τῶν ν' ἀποκαλῶνται Ἀκαδημαϊκοὶ Πολῖται. Ὁ θεσμός τῶν ὑποτροφῶν ἐν τῇ τωρινῇ μορφῇ του εἶνε μᾶλλον ἱκανὸς πρὸς διαφθοράν ἢ πρὸς προαγωγήν τοῦ φυσικοῦ δώρου τῆς εὐφυίας καί ἱκανότητος. Ἐν ὅσῳ αἱ ὑποτροφίαι παρέχονται ὡς ἐλεημοσύνη διὰ τήν πενίαν, θέτουσιν ἐν ἀμφιβόλῳ τήν εὐγένειαν τοῦ φρονήματος. Οἱ φοιτητικοὶ σύλλογοι ὁμοίως δέονται μεταρρυθμίσεως καί ἰδανικωτέρων διατάξεων, ἐάν θέλωσι νά ἐκπληρώσωσι τοὺς ἀναμφιβόλως ὑψηλοὺς καί ἰδανικοὺς σκοποὺς τῶν.

*

Ἐν τῶν σπουδαιότατων κεφαλαίων εἶνε τό πραγματευόμενον περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς φοιτητικῆς νεολαίας εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα τῆς ἡμέρας, τήν πολιτικὴν καί τὸν κοινωνισμόν. Ὁ Τράϊτσκε φρονεῖ, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐνεργεῖται καί ὁ κόσμος κυβερνᾶται ὡς ἄριστα ὑπ' ἀνδρῶν μεταξὺ τοῦ 50 καί τοῦ 60 ἔτους τῆς ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ὁ σπουδαστῆς δέν πρέπει ν' ἀσχολῆται μὲ τήν πολιτικὴν. Ὁ Ζίγλερ συμφωνεῖ πρὸς τήν γνώμην ταύτην, ἀλλ' ἐρωτᾷ: σημαίνει τοῦτο, ὅτι πρέπει ν' ἀπομακρύνωμεν καί ν' ἀποκλείσωμεν τὸν σπουδαστὴν ἐν γένει ἐκ τῆς πολιτικῆς; Ἀποκρίνεται: ὄχι. «Ὁ σπουδαστῆς εἶνε τέκνον τοῦ λαοῦ του, καί κατὰ φυσικὸν λόγον λογιζέται ἑαυτὸν ὡς τοιοῦτον μετ' ὑπερφημίας, διότι εἶνε νέος· καί μόλις τοῦ Πανεπιστημίου ἐξεληθὼν γίνεται ἐκλογεύς, μέλος τοῦ κράτους, καί περισσότερον, μικρὸς τροχὸς ἐν τῇ μεγάλῳ τούτου μηχανισμῷ. Πρὸς τήν ἀποστολήν ταύτην πρόκειται νά παρασκευασθῇ, πρόκειται μὲ ἄλλας λέξεις ν' ἀποκτήσῃ πρὸ παντὸς πολιτικῆς πεποιθήσεως. Καί τό τοιοῦτον θά κατορθωθῇ οὐ μόνον διὰ τῶν ἰδιαιτέρων σπουδῶν του καί ἐν τῷ κύκλῳ τούτων, ἀλλ' ὡσαύτως διὰ τῆς φοιτητικῆς εἰς γενικὰς παραδόσεις, ὧν σχεδὸν ἀπαραίτητοι εἶνε ἡ ἱστορία καί ἡ πολιτικὴ οἰκονομία.

Πρὸ παντὸς ὅμως διὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος καί διὰ συμμετοχῆς εἰς πᾶν, ὅπερ περὶ αὐτὸν πολιτικῶς πάλ्लεται καί κινεῖται, καί κρατεῖ τό ἔθνος του ἐν ἀλγεί καί χαρᾷ. Τούτου ἕνεκα τό ἀναγινώσκειν ἐφημερίδας δέν εἶνε ἀπώλεια χρόνου, ὡς τινες φρονοῦσιν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας καθήκον τοῦ σπουδαστοῦ, ἐν καί ἀπ' ἑτέρου δέν πρέπει νά καταναλίσκωνται πρὸς τοῦτο πέντε καί ἕξ ὥραι καθ' ἐκάστην. Ὅπως ἐπίσης φυσικόν καί λογικόν εἶνε νά ἐπισκέπτονται τακτικῶς οἱ φοιτηταί λαϊκὰς συνελεύσεις». Ἐν τῶ ὀνομασιστάτῳ λόγῳ, ὃν ἀπήγγειλεν ἀναλαμβάνων τό πρυτανικόν ἀξίωμα τοῦ ἐν Βιέννῃ πανεπιστημίου ὁ Ἀδόλφος Ἐξνερ, ἐπειράθη νά καταδείξῃ τήν ἀνάγκην «πολιτικῆς μορφώσεως» διὰ πάντας τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς πολῖτας. Πολιτικῆς μορφώσεως δέν εἶνε ταυτόσημος μὲ τήν προσκόλλησιν εἰς πολιτικὴν μερίδα. Τοῦ τοιοῦτου πρέπει ν' ἀπέχη ὁ σπουδαστῆς, διότι πρὸς τοῦτο εἶνε ἀκόμη ὑπεράγαν ἄωρος, παλαιῶν ἀκόμη καί ταλαντευόμενος εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ. Ἄς ἐξετάζῃ κριτικῶς ἀπάσας τὰς πολιτικὰς τάσεις, ἄς προσπαθῇ νά διαγιγνώσκῃ πρὸς τῶ ὀρθῶν τό ἐλλειπές, διὰ νά ἴσταται ὡς ἐλεύθερος ἀνὴρ ἐν τῷ κόμματι, τό ὁποῖον βραδύτερον θά ἐγκολπωθῇ.

Ἐν τῇ πολιτικῇ εἶνε ἀνάγκη πολιτικοῦ πνεύματος. Ὁ φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ κόμματος λησμονεῖ καί παραβλέπει τό ἀγαθόν τοῦ ὅλου χάριν τοῦ κόμματος. Ἄλλ' ὁ σπουδαστῆς πρέπει νά διαθερμαίνεται διὰ τό ἀγαθόν τοῦ ὅλου τούτου, νά ἐνθουσιᾷ καί νά γεμίζῃ τήν ψυχὴν του ἀληθοῦς καί θερμοῦ πατριωτισμοῦ».

*

Ἐν τῶ δευτέρῳ μέρει τῶν διαλέξεων τοῦ πραγματεύεται ὁ Ζίγλερ περὶ τῶν ἀφορμῶν τοῦ σπουδάζειν, τῶν σκοπῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς σχέσεως τῶν σπουδαστῶν πρὸς τήν θρησκείαν καί τήν ἐκκλησίαν, πρὸς τήν τέχνην καί τήν γραμματολογία, περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων σπουδαστοῦ καί καθηγητοῦ, περὶ τῶν διδάκτρων — εἶνε ἄκρος ἀντίπαλος τοῦ γερμανικοῦ τούτου θεσμοῦ — περὶ παραδόσεων καί φροντιστηριακῶν ἀσκήσεων, διακοπῶν, γραπτῶν ἐργασιῶν καί ἐξετάσεων. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ζίγλερ εὐλόγως τονίζει, ὅτι σκοπὸς τοῦ Πανεπιστημίου δέν εἶνε ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. «Τὰ γερμανικὰ Πανεπιστήμια δέν προτίθενται νά μορφώσουν ἀπλῶς διὰ τήν ἐπιστήμην ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ φεύγοντος τὸν κόσμον ἀκαδημαϊκοῦ, δέν προτίθενται νά μορφώσωσιν ἄνευ τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀμαθοῦς πρακτικοῦ, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἐπιστήμης πρὸς τό ἐπάγγελμα». Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐπεξεργάζεται κατὰ τοῦ περιορισμοῦ καί τῆς καταπτώσεως τῶν ἀκαδημαϊκῶν σπουδῶν εἰς ἀπλᾶς εἰδικὰς σπουδὰς, ἐπιζητεῖ δέ γενικὴν ἐπιστημο-

νικήν μόρφωσιν, τὴν ἐξιδανίκευσιν τῶν εἰδικῶν σπουδῶν διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας, γραμματολογίας, καὶ φιλοσοφίας. Οὕτω μόνον δυνάμεθα ν' ἀποσκορακίσωμεν τὸν «εἰδικὸν βλάκα», τὴν συντεχνικὴν ἐκείνην ἀπομόνωσιν καὶ μονομέρειαν, ἣτις καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ ἐν τῇ μετέπειτα ἐνασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος τὰ αὐτὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα συνεπάγεται, οἷα ὁ κομματικὸς φατριασμός ἐν τῇ πολιτικῇ. Ὁ σκοπὸς τῆς ἀκαδημαϊκῆς μορφώσεως δὲν δύναται νὰ ὑποδηλωθῇ εὐστοχώτερον ἢ διὰ τοῦ βραχέος τούτου χαρακτηρισμοῦ: «Οὐδὲν πολυειδὲς καὶ οὐδὲν κρᾶμα, ἀλλὰ ἐν ὀργανικὸν καὶ μονομερὲς ὅλον, ὄχι τεμάχια καὶ ράκη, ἀλλὰ συμπαγὴς καὶ ἐνιαία θεωρία περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου. Καὶ αὕτη εἶνε ἐπὶ τέλους ἡ σπουδαιότατη πρόθεσις, διὰ νὰ μὴ εἰπωμεν ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τοῦ σπουδαίου, νὰ μορφώσῃ ἑαυτὸν ἐν ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ, νὰ τείνῃ πρὸς τὸ ὅλον, ν' ἀποκτήσῃ ἀντίληψιν τοῦ βίου καὶ νὰ διαπαιδεύσῃ ἑαυτὸν».

[Μετάφρασις]

Μ. ΣΑΛΤΑΣ

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩΜΕΝ ΑΥΤΟΝ¹

[Διήγημα Ἐρ. Σέγκεβιτς, μετάφρασις Χ. Ἀννίνου].

Ζ'

Εἰς τὸ ἄτριον ἐπεκράτει καύσων ὑπερβολικὸς, μολονότι καὶ δεξαμεναὶ ἦσαν καὶ ἐξετείνετο ἐκεῖ ἡ σκιά τῶν στοῶν καὶ ἡ ὥρα τῆς ἡμέρας δὲν ἦτο ἀκόμη προχωρημένη. Τὰ λευκὰ μάρμαρα εἶχον θερμανθῆ ἐκ τοῦ ἑαρινοῦ ἡλίου. Ἄλλ' ἀγαθὴ τύχη οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας ἐφύετο πιστάκη γηραιὰ καὶ πυκνόφυλλος, σκεπάζουσα ἀρκετὸν χώρον διὰ τῆς σκιάς τῆς, ὑπὸ τὸν σκιερὸν δ' ἐκείνον τόπον ἐπνεεν ἐκ διαλειμμάτων ἡ ριπὴ τοῦ ζεφύρου. Ὁ Κίννας διέταξε νὰ τοποθετηθῇ φορεῖον διάκοσμον ἐξ ὑακίνθων καὶ ἀνθέων μηλέας, ἐφ' οὗ ἀνεπαύετο ἡ Ἄντεια.

Ἐκάθητο ἐγγὺς αὐτῆς ἐν τῇ σκιά καὶ ἐπέθετο τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς Ἄντειας, ἣτις ἦτο λευκὴ ὡς ἐξ ἀλαδάστρου τὴν ἠρώτησε δέ:

— Εἶσαι καλῆτερα, φίλτατῃ μου;

— Καλῆτερα, ἀπήντησεν ἐκείνη μετὰ φωνῆς μόλις ἀκουστέης καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς νὰ εἶχε καταληθῆ ὑπὸ τοῦ ὕπνου. Σιγῇ ἐπεκράτει καὶ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνέμου ἐπαίξε μετὰ τοὺς κλάδους τῆς πιστάκης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους περὶ τοῦ φορείου ἤστραπτον αἱ χρυσαὶ κηλίδες αἱ σχηματιζόμεναι ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, διελισθαινοῦσάν διὰ τοῦ φυλλώματος, ἐν ᾧ αἱ ἀκρίδες ἐπήδων ἐπὶ τῶν φαίων λίθων.

¹ Ἰδε σελ. 71.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἡ ἀσθενὴς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

— Γάις, εἶπεν, ἀληθεύει ὅτι ἐδῶ κάποιος φιλόσοφος ἀνήγγειλεν ὅτι θεραπεύει τοὺς νοσοῦντας;

— Ἦκουσα νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτοῦ, ἀπήντησεν ὁ σύζυγός τῆς, καὶ ἤθελα νὰ τὸν προσκλήσω νὰ σὲ ἐπισκεφθῇ· ἀνεκαλύφθη ὁμως πρὸς τὸ πανοῦργος γόης· ἐπειτα ἐβλασφήμη κατὰ παντὸς ἱεροῦ καὶ κατὰ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῆς χώρας ταύτης. Ὅθεν ὁ πραιτωρ τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ σήμερον μέλλει νὰ σταυρωθῇ.

Ἡ Ἄντεια ἔκυψε τὴν κεφαλὴν.

— Μετὰ τὸν καιρὸν θὰ ἰατρευθῆς, εἶπεν ὁ Κίννας, βλέπων τὴν θλίψιν ζωγραφιζομένην εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς.

— Ὁ καιρὸς εἶνε ὁ ὑπέρτερος τοῦ θανάτου καὶ οὐχὶ τῆς ζωῆς, εἶπε βραδέως ἡ ἀσθενὴς.

Ἔμειναν ἀμόρτεροι καὶ πάλιν σιγῶντες· αἱ ἡλικαὶ κηλίδες ἐκινουῦντο περὶ αὐτοὺς. Οἱ τέτιγες ἤδον ἰσχυρότερον καὶ ἀπὸ τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων ἐξήρχοντο μικραὶ σαῦραι, τρέχουσαι ἐπὶ τῶν πεπυρακτωμένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου πετρῶν.

Ὁ Κίννας ἐβλεπε τὴν Ἄντειαν καὶ ἀνελογίζετο ὅτι εἶχον ἐξαντλήσῃ πάντα τὰ μέσα καὶ τὰ φάρμακα, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλπίς καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἀξιολατρευτοῦ ἐκείνου πλάσματος, μόνον σκιά τις ἐφήμερος ἐμελλε νὰ ὑπολειφθῇ καὶ δρᾶξ τέφρας.

Ἐφάνετο δὲ ἤδη ὡς νεκρά, μετὰ τοὺς κλειστοὺς ὀφθαλμούς τῆς, ἐκτάδην κατακειμένη ἐπὶ ἀνθοστολιστοῦ στρωμνῆς.

— Κ' ἐγὼ θὰ σὲ ἀκολουθήσω! ἔλεγεν ὁ Κίννας.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠκούσθησαν βήματα ἀπομεικρυσμένα.

Τὸ πρόσωπον τῆς Ἄντειας κατέστη ὠχρὸν ὡς μάρμαρον.

Εἰς τὴν καμπὴν τῆς ἀτραποῦ ἐνεφανίσθη ὁ πραιτωρ Πόντιος Πιλᾶτος παρακολουθούμενος ὑπὸ δύο δούλων. Ἦτο ἀνὴρ οὐτίνος εἶχε παρέλθῃ ἡ νεότης, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ στοργυλὸν καὶ ἐπιμελῶς ἐξυρισμένον πρόσωπον ἔφερε τὰ ἔχνη μεγαλείου ἀποκτηθέντος διὰ τῆς ἐργασίας, ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ἀνησυχίας πραγματικῆς καὶ μεγάλης κοπώσεως.

— Χαῖρε εὐγενῆ Κίννα καὶ σὺ ὦ θεῖα Ἄντεια, εἶπε σταματῶν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς πιστάκης. Τί φλογερὰ εἶνε ἡ ἡμέρα αὕτη ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσον δροσερὰν νύκτα! Εἶθε ἡ ὑγεία τῆς Ἄντειας ν' ἀναθᾶλῃ ὡς οἱ ὑακίνθοι καὶ τάνθη τῆς μηλέας τὰ στολιζόντα τὴν στρωμνὴν τῆς.

Ὁ πραιτωρ ἐκάθισεν ἐπὶ θραύσματος βράχου, παρετήρησε τὴν Ἄντειαν, συνωφρυνῆθη καὶ προσέθηκεν:

— Ἡ μόνωσις γενεᾶ τὴν νόσον καὶ τὴν πλη-

ξιν. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἐδῶ τὰς διασκευάσεις τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Καισαρείας· ἐὰν δὲ φκοδομεῖτο ἐνταῦθα ἵπποδρόμος, οἱ φανατικοὶ Ἰουδαῖοι θὰ τὸν ἐκρήμνιζον τὴν ἐπαύριον. Ἐν μόνον εἶνε γνωστὸν ἐνταῦθα: ὁ νόμος, καὶ ὁμως τὰ πάντα ἀντίκεινται πρὸς τὸν νόμον. Θὰ ἐπρωτίμων νὰ ζῶ εἰς τὴν χώραν τῶν Σκυθῶν παρά εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

— Τί ἐννοεῖς, Πιλᾶτε;

— Ναί, τῇ ἀληθείᾳ, ἀπηλλάχην αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' αὐτὸ προσέτι μ' ἐμβάλλει εἰς κέψεις. Σήμερον δύνασθε νὰ ἴδῃτε ἐν θέαμα. Οἱ ζῶντες εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πρέπει νὰ εἶνε ὀλιγαρκεῖς. Τρεῖς ἄνθρωποι θὰ σταυρωθῶσι, καὶ τὸ θέαμα αὐτὸ εἶνε κατὰ τέλος πάντων. Ἄλλως τε ἕνεκα τῶν Ἐσρατῶν τοῦ Πάσχα, φαίνονται εἰς τὴν πόλιν ἄθροοι συρρέοντες ἀπὸ τὰ πέριξ πολλοί, καὶ ἡμπορεῖτε νὰ περιεργασθῆτε ὅσον θέλετε αὐτὸ τὸ πλῆθος. Θὰ διατάξω νὰ παραχωρηθῇ ὑμῖν καλὴ θέσις πλησίον εἰς τοὺς σταυρούς· ἐλπίζω ὅτι οἱ καταδικοί θ' ἀποθάνωσι γενναίως. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ἀνὴρ παράδοξος, διατείνεται ὅτι εἶνε υἱὸς Θεοῦ· εἶνε πρῶτος ὡς περισσότερά, πράγματι δὲ οὐδὲν ἐπραξε τὸ ἀξιοποιῖον.

— Καὶ τὸν κατεδίκασες ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ;

— Ἦθελα ν' ἀποφύγω τὰς δυσχερείας, ταυτοχρόνως δὲ νὰ μὴ παροξύνω τὸ στίφος τῶν περὶ τὸν ναὸν σφηκῶν. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀποστέλλουσιν ἐναντίον μου παράπονα εἰς Ρώμην· ἄλλως τε δὲν πρόκειται περὶ Ρωμαίου πολίτου.

— Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὁ καταδίκος δὲν θὰ ὑποφέρῃ ὀλιγώτερον.

Ὁ πραιτωρ ἀπήντησεν ὡς νὰ ἐλάλει κατ' ἰδίαν:

— Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρὸ παντός μοι εἶνε ἀνυπόφορον εἶνε ἡ ὑπερβολή. Ὁ ἀριέμενος εἰς αὐτὴν με καθιστᾷ δύσθυμον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἡ ἰλαρὰ μετριότης εἶνε τὸ προσφιλέ μου εἶδωλον καὶ αὐτὸ ἐπιδιώκω· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει γωνία τῆς γῆς ὅπου νὰ ἐπιζητηθῆται αὕτη ὀλιγώτερον ἢ ἐνταῦθα· καὶ τοῦτο με βασανίζει. Εἰς μάτην θὰ ζητήσητε τὸ μέτριον καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὴν φύσιν. Ἴδετε κατὰ τὸ ἔαρ αἱ νύκτες εἶνε ψυχραὶ· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἡ θερμότης εἶνε τοιαύτη, ὥστε μετὰ κόπου βαδίζει τις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Οἱ οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ περιστοιχίζοντες ἡμᾶς! . . . προτιμότερον νὰ μὴ τοὺς ἀναφέρωμεν. Ζῶ ἐδῶ, διότι εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ζῶ· ἀλλὰ νίπτω τὰς χεῖρας ἀπ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐμπρὸς ἃς ὑπάγωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν σταύρωσιν· εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Ναζωραῖος θ' ἀποθάνῃ γενναίως. Εἶχα διατάξῃ νὰ μαστιγώσωσιν αὐτόν, ἐλπίζων ὅτι διὰ τούτου θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸν ἀπαλλάξω τοῦ σταυροῦ, διότι δὲν εἶμαι σκληρός. Ἐνῶ δὲ τὸν ἐμαστίγουν, ἦτο

ἡμέρος ὡς ἄρνιον καὶ ἠύλογει τὸν Λαόν. Περιρρυτος δὲ ὑπὸ τοῦ αἵματος, ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς οὐρανοὺς καὶ ἤρχισε νὰ δέχται. Εἶνε ὁ μᾶλλον θαυμαστός ἄνθρωπος ἐξ ὅσων εἶδα εἰς τὸν βίον μου. Ἡ σύζυγός μου ἔκτοτε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν μὲ ἀφήκεν ἤσυχον. «Μὴ καταδικάσης εἰς θάνατον τὸν ἄθῳν ἐκείνον»· μοῦ ἐπανελάμβανεν ὄλην τὴν ἡμέραν. Ἐπεθύμουν ν' ἀκολουθήσω τὴν συμβουλὴν τῆς. Δίς ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Πραιτωρίου καὶ ἐλάλησα πρὸς τὸ ἐλεεινὸν πλῆθος· ἀλλ' ὅλοι μοὶ ἀπεκρίθησαν ἀνυψοῦντες τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνοίγοντες τὸ στόμα μέχρι τῶν ὠτων: «Σταύρωσον αὐτόν!»

— Καὶ ἐνέδωκας;

— Βεβαίως, διότι ἄλλως θὰ συνέβαινον ταραχὴ εἰς τὴν πόλιν, ἐγὼ δ' ἐτάχθην ἐνταῦθα πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Δὲν ἀγαπῶ τὰ ἄκρα, εἶμαι δὲ πολὺ κουρασμένος· ἀλλὰ τί τὸ πρακτέον; Θὰ θυσιάσω χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ οὐδεὶς συνηγορεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ. Τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτόν, ἀφοῦ δὲν εἶνε πολίτης Ρωμαῖος.

— Ὁ ἥλιος δὲν λάμπει μόνον ἐπὶ τῆς Ρώμης, παρετήρησεν ἡ Ἄντεια.

— Ὡ θεῖα Ἄντεια, ἀπήντησεν ὁ πραιτωρ, δύναμαι νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲν ἄλλο φωτίζει ὁ ἥλιος εἰμὴ τὸ ρωμαϊκὸν μεγαλεῖον. Ἀλλὰ σᾶς κουράζω μὴ ἀπαιτεῖτε νὰ μεταβάλλω τὴν ἀπόφασίν μου. Ὁ Κίννας θὰ σοὶ ἐξηγήσῃ ὅτι δὲν δύναται τὸ τοιοῦτο νὰ γείνηται ἀφοῦ ἀπαξ ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις, μόνος ὁ Καῖσαρ δικαιούται νὰ τὴν μεταβάλλῃ. Ἐγὼ ὅσον καὶ ἂν τὸ ἤθελον, δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸ πράξω. Δὲν εἶνε ἀληθές, Γάις;

— Εἶνε ἀληθές.

— Αὐτὸ δηλοῖ, εἶπεν ἡ Ἄντεια, ὅτι δύναται τις νὰ πάθῃ καὶ νὰ θανατωθῇ χωρὶς νὰ εἶνε ἕνοχος.

— Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἄθῳς εἰς τὸν κόσμον, ἀπήντησεν ὁ Πόντιος. Ὁ Ναζωραῖος αὐτὸς οὐδὲν διέπραξεν ἐγκλημα, καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ὡς Πραιτωρ ἐνίψα τὰς χεῖρας· ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος κακίζω τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπὶ μακρὸν ἀνέκρινα αὐτόν· δυσκολώτατα δὲ δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τοὺς λόγους του. Ὁ κόσμος πρέπει νὰ ἀνανεωθῇ διὰ τοῦ λογικοῦ. . . Τίς ἀμφισβητεῖ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶνε ἀπαραίτητος; Οὐχὶ ἐγὼ βεβαίως· παρατηρεῖτε ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ στωϊκοὶ δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπογυμνωθῶσιν ἀπὸ παντός ὅ,τι ἔχουσιν, ἀπὸ τῆς περιουσίας μέχρι τοῦ καθημερινοῦ γεύματος. Τί θὰ ἔλεγετε σύ, Κίννα, ὅστις εἶσαι ἀνὴρ συνετός, ἐὰν τὴν οἰκίαν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικῶ, ἐχάριζα εἰς τοὺς ἐπαίτας ἐκείνους, τοὺς θερμαινομένους εἰς τὸν ἥλιον παρά τὰς πύλας τῆς Ἰσθμῆς; Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς ἀξιοὶ καὶ διδάσκει ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος.

Πρὸς τούτους δὲ λέγει ὅτι πρέπει ν' ἀγαπῶμεν πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐξ Ἰσου, τοὺς Ἑβραίους ὅσον καὶ τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς Ῥωμαίους ὅσον καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τούτους ὅσον καὶ τοὺς Ἀφρικανούς. Σὰς ὁμολογῶ ὅτι αὐτὰ δι' ἐμὲ εἶνε ἀρκετά. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς, λαλεῖ ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τρίτου. Διδάσκει καὶ προσεύχεται. Ἄλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σώσω τὸν μὴ θέλοντα νὰ σωθῆ. Ὅστις ἀγνοεῖ νὰ ἔχη αἰσθήματα μετριοπαθῆ εἶνε ἄφρων. Ἄλλως τε ἰσχυρίζεται ὅτι εἶνε υἱὸς Θεοῦ καὶ κλονίζει τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ κόσμος· δηλαδὴ εἶνε ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄς φρονῆ ὅ,τι θέλει ἐνδομύχως, ἀλλ' ἄς μὴ ταράττῃ τὴν κοινωνίαν. Ὡς πολίτης διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς διδασκαλίας του. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγὼ δὲν πιστεύω εἰς τοὺς Θεούς. Αὐτὸ ἐνδιαφέρει ἐμέ· ἀλλ' ὅμως ἀνακηρύσσω ὡς ἀναγκαίαν τὴν θρησκείαν καὶ τὸ λέγω δημοσίᾳ, ἐπειδὴ πιστεύω ὅτι διὰ τὸν λαὸν ἡ θρησκεία εἶνε χαλινὸς ἀναγκαῖος. Πρέπει οἱ ἵπποι νὰ εἶνε ἐζευγμένοι εἰς τὸ ἄρμα καὶ στερεῶς προσδεδεμένοι. Τέλος πάντων δὲ ὁ Ναζωραῖος ἐκεῖνος δὲν φοβεῖται καὶ πάρα πολὺ τὸν θάνατον, διότι βεβαίῳ ὅτι θ' ἀναστήθῃ.

Ὁ Κίννας καὶ ἡ Ἄντεια προσέβλεψαν ἀλλήλους μετ' ἐκπλήξεως.

— Θ' ἀναστήθῃ; εἶπον.

— Μάλιστα, καὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τοῦλάχιστον αὐτὸ βεβαιούσιν οἱ μαθηταὶ του. Ἐλησμόνησα νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ τούτου· ἀλλ' ἀδιάφορον, ὁ θάνατος θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἐὰν δὲν ἀναστήθῃ, δὲν θὰ χάσῃ τίποτε, διότι, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν του, ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία ἄρχεται μετὰ θάνατον, σὺν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ. Λαλεῖ περὶ πάντων τούτων μετὰ βεβαιότητος, ὡς ἄνθρωπος βαθύτατα πεπεισμένος. Ὁ παράδεισος αὐτοῦ εἶνε λαμπρότερος πάσης τῆς οἰκουμένης. Ὁ περισσότερο πάσχων εἰς τὸν κόσμον τούτον, θὰ εἰσέλθῃ καὶ ἀσφαλέστερον εἰς αὐτόν· πρέπει δὲ ν' ἀγαπᾷ τὸν καὶ μόνον ν' ἀγαπᾷ.

— Παράδοξος διδασκαλία! εἶπεν ἡ Ἄντεια.

— Καὶ ὁ λαὸς ἀπήτησε τὴν καταδίην του; ἠρώτησεν ὁ Κίννας.

— Αὐτὸ δὲν με ἐκπλήττει· τὸ μόνον αἰσθημα τὸ ἐμπνέον τὸν λαὸν τούτον εἶνε τὸ μῖσος, καὶ μόνον τὸ μῖσος ἠδύνατο νὰ κρεμάσῃ τὴν ἀγάπην ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Ἡ Ἄντεια ἔφερεν εἰς τὸ μέτωπον τὴν ἰσχνὴν χεῖρά της.

— Ὡστε εἶνε πεπεισμένος ὅτι ὑπάρχει ζωὴ καὶ εὐδαιμονία μετὰ θάνατον! εἶπε.

— Δι' αὐτὸ καὶ δὲν φοβεῖται τὸν θάνατον οὔτε τὸν σταυρόν.

— Πόσον ὠραῖον θὰ ἦτο τὸ τοιοῦτο, Γάιτε!

Καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἠρώτησε:

— Πόθεν τὸ γνωρίζεις αὐτός;

Ὁ πραιτωρ ἦρε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν.

— Λέγει ὅτι τὸ ἔμαθε παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅστις διὰ τοὺς Ἑβραίους εἶνε ὁ,τι δι' ἡμᾶς ὁ Ζεὺς, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι κατὰ τὸν Ναζωραῖον, αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος καὶ φιλεὺσπλαγχνος Θεός.

— Πόσον ὠραῖον θὰ ἦτο, Γάιτε! ἐπανελάθεν ἡ ἄσθενής.

Ὁ Κίννας ἔμεινε σιγῶν καὶ ἡ συνδιάλεξις ἔπαυσεν. Ὁ Πόντιος ἐσκέπτετο τὴν παράδοξον διδασκαλίαν τοῦ Ναζωραίου, διότι ἐφαίνετο σείων τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνεγείρων τοὺς ὤμους. Τέλος ἠγέρθη διὰ ν' ἀπέλθῃ.

Ἡ Ἄντεια εἶπε τότε:

— Γάιτε, ἄς ὑπάγωμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Ναζωραῖον.

— Τότε σπεύσατε, ἀπήντησεν ὁ Πιλάτος ἀπομακρυνόμενος, διότι ἡ πομπὴ μετ' ὀλίγον θὰ ἐκκινήσῃ.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΑΙ ΚΡΑΥΓΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Αἱ κραυγαὶ τοῦ παιδίου προέρχονται ἐκ διαφόρων αἰτιῶν. Ἐκφράζουσι τὸ ἄλγος, τὴν ἀνάγκην, τὴν ὀργὴν, τὴν χαρὰν. Εἰς τὴν μητέρα τοῦ παιδίου ἀποκείται νὰ μαντεύσῃ τὴν αἰτίαν καὶ νὰ καθησυχάσῃ αὐτό. Εἶνε ἀπλοῦν ζήτημα προσοχῆς τοῦτο καὶ ἀβρᾶς παρατηρητικότητος.

Γινώσκουμεν πάντες τὰ πρῶτα κλαυθμύρισμα τὰ νεογνοῦ. Ὁ ἰατρός καὶ ἡ νεκρὰ μήτηρ μετὰ χαρᾶς ἀκούουσιν αὐτά, διότι εἶνε σημεῖον ὅτι τὸ βρέφος εἶνε βιώσιμον.

Ἡ πρώτη ἐκείνη κραυγὴ εἶνε κραυγὴ ὀδύνης. Τὸ μικρὸν αἰσθάνεται δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ὁ ἐξωτερικὸς ἀὴρ πλήσσει τὸ δέρμα, εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ ἡ πρώτη ἀναπνοὴ εἶνε δι' αὐτὸ ἐπώδυνος.

Συνήθως τὸ κλαυθμύρισμα αὐτὸ δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολὺ. Ἐπέρχεται ὁ ὕπνος καὶ καταπραίνει τὰ πάντα.

Κατὰ τὴν ἀφύπνισιν θὰ ἐπακολουθήσῃ βεβαίως καὶ ἄλλη κραυγὴ ἔντονος· αὕτη δὲ θὰ εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς πείνης.

Ὁ ὀργανισμὸς φαίνεται ἀπαιτῶν τροφήν.

Πολλάκις ἡ κραυγὴ ἐκφράζει ὀδύνην, στενοχωρίαν οἰανδῆποτε, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶνε.

Διὰ τοῦτο τινὰ βρέφη κλαίουσιν ὅταν ὑγράνωσι τὰ σπάργανά των.

Ἴσως εἶνε σφιγμένον πολὺ, ἴσως ὑπάρχει κάπου καρφίς νύσσουσα αὐτό.

Ἄλλ' ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς κωλικόπονον, προερχόμενον ἐκ πεπτικῶν διαταράξεων, καὶ ἔλλειψιν σοβαρὰν τῶν παραγγελημάτων τῆς ὑγιεινῆς τῆς θρέψεως.

Παρατηρήσατε ὅτι τὸ παιδίον τὸ ἔχον καλὴν πέψιν κλαίει σπανιώτερον. Ἐπιμονώτερον κλαίουσιν τὰ δυσπεπτικά παιδία.

Ἡ κραυγὴ ἐπίσης δύναται νὰ σημαίνη ὀργὴν. Αἱ μητέρες τὴν ἀναγνωρίζουσι καλῶς.

Εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ παιδίου ἐνυπάρχει ὁλόκληρος ψυχολογία, ἥτις διὰ τῆς πείρας μόνης καθίσταται γνωστὴ.

Ἐὰν συνειθίσαιτε κακῶς τὸ μικρὸν, ἐὰν ἔχη τὴν «μανίαν» νὰ κοιμᾶται εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς του, ἐὰν τὸ λικνίζετε διὰ νὰ ἀποκοιμηθῇ εὐκολώτερον, ἐὰν δὲν τὸ ἀφίνετε ποτὲ μόνον εἰς τὸ λίκνον του, προσέχετε! Ἄμα δὲν ἀκολουθήσετε τὸ αὐτὸ σύστημα, οἱ κλαυθμοὶ δὲν θὰ βραδύνωσι ν' ἀκουσθῶσι.

Καὶ διὰ νὰ κοπᾶσασιν οἱ θρήνοι του, πρέπει νὰ ὑποκύψητε ἐκ νέου εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ μικροῦ τυράννου.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι δι' ὅλα ταῦτα πταίουσιν οἱ γονεῖς. Ἡ ἀσυλλόγιστος μητρικὴ στοργὴ συντελεῖ ὡστε ν' ἀποκτᾷ τὸ βρέφος κακὰς ἐξείεις. Καὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ εἶνε μέγα. Πρέπει νὰ ἐξασκῶμεν τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του. Εἶνε εὐμάλαντον κατ' ἀρέσκειαν, διότι εἶνε ὀργανισμὸς νέος.

Αἱ κραυγαὶ τῆς χαρᾶς ἢ αἱ διερμηνεύουσαι τὴν σκέψιν ἔχουσι τόσον εἰδικὸν τόνον, ὥστε οὐδέποτε πτοοῦσι τοὺς γονεῖς.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς χαρᾶς, τὰ ὅποια κραυγάζουσιν, ὡς φαίνεται, χωρὶς λόγον.

Εἶνε ταῦτα βρέφη ὑγιᾶ, ἀλλὰ νευρικά. Δι' ὀλίγου βρωμιούχου καλίου καὶ δι' ὑδροθεραπείας καθίστανται μᾶλλον εὐδιάθετα. Μετὰ πέντε ἢ ἕξι μῆνας τὰ κλαψιάρικα αὐτὰ βρέφη γίνονται φρόνιμα.

Τὸ καλῆτερον μέσον πρὸς παρεμπόδισιν τῶν κραυγῶν εἶνε νὰ γνωρίζῃ τις τὴν αἰτίαν καὶ νὰ τὴν καταπολεμῇ.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς πείνης, ἡ ἀπάντησις ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις.

Βεβαίως εἰς τινὰς περιπτώσεις πρέπει τις ν' ἀνθίσταται, διὰ νὰ τιθασεῖται τὸ παιδίον.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ μικρὸν εἶνε κατέρυθρον, με συμφορῆσιν αἱματός εἰς τὸ πρόσωπον, ἐὰν ἡ ἀναπνοὴ του ἀσθμαίνῃ, ἐνδέχεται νὰ συμβῇ δυσάρεστον.

Τὸ κοινῶς λεγόμενον καὶ θρυλούμενον ὅτι «σκάζει» τὸ παιδίον ἐκ τῶν πολλῶν κλαυθμῶν δὲν εἶνε βεβαίως ὅλως ἀνυπόστατον.

Ἄλλ' ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς κωλικόπονον, προερχόμενον ἐκ πεπτικῶν διαταράξεων, καὶ ἔλλειψιν σοβαρὰν τῶν παραγγελημάτων τῆς ὑγιεινῆς τῆς θρέψεως.

Παρατηρήσατε ὅτι τὸ παιδίον τὸ ἔχον καλὴν πέψιν κλαίει σπανιώτερον. Ἐπιμονώτερον κλαίουσιν τὰ δυσπεπτικά παιδία.

Ἡ κραυγὴ ἐπίσης δύναται νὰ σημαίνη ὀργὴν. Αἱ μητέρες τὴν ἀναγνωρίζουσι καλῶς.

Εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ παιδίου ἐνυπάρχει ὁλόκληρος ψυχολογία, ἥτις διὰ τῆς πείρας μόνης καθίσταται γνωστὴ.

Ἐὰν συνειθίσαιτε κακῶς τὸ μικρὸν, ἐὰν ἔχη τὴν «μανίαν» νὰ κοιμᾶται εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς του, ἐὰν τὸ λικνίζετε διὰ νὰ ἀποκοιμηθῇ εὐκολώτερον, ἐὰν δὲν τὸ ἀφίνετε ποτὲ μόνον εἰς τὸ λίκνον του, προσέχετε! Ἄμα δὲν ἀκολουθήσετε τὸ αὐτὸ σύστημα, οἱ κλαυθμοὶ δὲν θὰ βραδύνωσι ν' ἀκουσθῶσι.

Καὶ διὰ νὰ κοπᾶσασιν οἱ θρήνοι του, πρέπει νὰ ὑποκύψητε ἐκ νέου εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ μικροῦ τυράννου.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι δι' ὅλα ταῦτα πταίουσιν οἱ γονεῖς. Ἡ ἀσυλλόγιστος μητρικὴ στοργὴ συντελεῖ ὡστε ν' ἀποκτᾷ τὸ βρέφος κακὰς ἐξείεις. Καὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ εἶνε μέγα. Πρέπει νὰ ἐξασκῶμεν τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του. Εἶνε εὐμάλαντον κατ' ἀρέσκειαν, διότι εἶνε ὀργανισμὸς νέος.

Αἱ κραυγαὶ τῆς χαρᾶς ἢ αἱ διερμηνεύουσαι τὴν σκέψιν ἔχουσι τόσον εἰδικὸν τόνον, ὥστε οὐδέποτε πτοοῦσι τοὺς γονεῖς.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς χαρᾶς, τὰ ὅποια κραυγάζουσιν, ὡς φαίνεται, χωρὶς λόγον.

Εἶνε ταῦτα βρέφη ὑγιᾶ, ἀλλὰ νευρικά. Δι' ὀλίγου βρωμιούχου καλίου καὶ δι' ὑδροθεραπείας καθίστανται μᾶλλον εὐδιάθετα. Μετὰ πέντε ἢ ἕξι μῆνας τὰ κλαψιάρικα αὐτὰ βρέφη γίνονται φρόνιμα.

Τὸ καλῆτερον μέσον πρὸς παρεμπόδισιν τῶν κραυγῶν εἶνε νὰ γνωρίζῃ τις τὴν αἰτίαν καὶ νὰ τὴν καταπολεμῇ.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς πείνης, ἡ ἀπάντησις ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις.

Βεβαίως εἰς τινὰς περιπτώσεις πρέπει τις ν' ἀνθίσταται, διὰ νὰ τιθασεῖται τὸ παιδίον.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ μικρὸν εἶνε κατέρυθρον, με συμφορῆσιν αἱματός εἰς τὸ πρόσωπον, ἐὰν ἡ ἀναπνοὴ του ἀσθμαίνῃ, ἐνδέχεται νὰ συμβῇ δυσάρεστον.

Τὸ κοινῶς λεγόμενον καὶ θρυλούμενον ὅτι «σκάζει» τὸ παιδίον ἐκ τῶν πολλῶν κλαυθμῶν δὲν εἶνε βεβαίως ὅλως ἀνυπόστατον.

Ἄλλ' ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς κωλικόπονον, προερχόμενον ἐκ πεπτικῶν διαταράξεων, καὶ ἔλλειψιν σοβαρὰν τῶν παραγγελημάτων τῆς ὑγιεινῆς τῆς θρέψεως.

Παρατηρήσατε ὅτι τὸ παιδίον τὸ ἔχον καλὴν πέψιν κλαίει σπανιώτερον. Ἐπιμονώτερον κλαίουσιν τὰ δυσπεπτικά παιδία.

Ἡ κραυγὴ ἐπίσης δύναται νὰ σημαίνη ὀργὴν. Αἱ μητέρες τὴν ἀναγνωρίζουσι καλῶς.

Ἄλλ' ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς κωλικόπονον, προερχόμενον ἐκ πεπτικῶν διαταράξεων, καὶ ἔλλειψιν σοβαρὰν τῶν παραγγελημάτων τῆς ὑγιεινῆς τῆς θρέψεως.

Παρατηρήσατε ὅτι τὸ παιδίον τὸ ἔχον καλὴν πέψιν κλαίει σπανιώτερον. Ἐπιμονώτερον κλαίουσιν τὰ δυσπεπτικά παιδία.

Ἡ κραυγὴ ἐπίσης δύναται νὰ σημαίνη ὀργὴν. Αἱ μητέρες τὴν ἀναγνωρίζουσι καλῶς.

Εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ παιδίου ἐνυπάρχει ὁλόκληρος ψυχολογία, ἥτις διὰ τῆς πείρας μόνης καθίσταται γνωστὴ.

Ἐὰν συνειθίσαιτε κακῶς τὸ μικρὸν, ἐὰν ἔχη τὴν «μανίαν» νὰ κοιμᾶται εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς του, ἐὰν τὸ λικνίζετε διὰ νὰ ἀποκοιμηθῇ εὐκολώτερον, ἐὰν δὲν τὸ ἀφίνετε ποτὲ μόνον εἰς τὸ λίκνον του, προσέχετε! Ἄμα δὲν ἀκολουθήσετε τὸ αὐτὸ σύστημα, οἱ κλαυθμοὶ δὲν θὰ βραδύνωσι ν' ἀκουσθῶσι.

Καὶ διὰ νὰ κοπᾶσασιν οἱ θρήνοι του, πρέπει νὰ ὑποκύψητε ἐκ νέου εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ μικροῦ τυράννου.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι δι' ὅλα ταῦτα πταίουσιν οἱ γονεῖς. Ἡ ἀσυλλόγιστος μητρικὴ στοργὴ συντελεῖ ὡστε ν' ἀποκτᾷ τὸ βρέφος κακὰς ἐξείεις. Καὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ εἶνε μέγα. Πρέπει νὰ ἐξασκῶμεν τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του. Εἶνε εὐμάλαντον κατ' ἀρέσκειαν, διότι εἶνε ὀργανισμὸς νέος.

Αἱ κραυγαὶ τῆς χαρᾶς ἢ αἱ διερμηνεύουσαι τὴν σκέψιν ἔχουσι τόσον εἰδικὸν τόνον, ὥστε οὐδέποτε πτοοῦσι τοὺς γονεῖς.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς χαρᾶς, τὰ ὅποια κραυγάζουσιν, ὡς φαίνεται, χωρὶς λόγον.

Εἶνε ταῦτα βρέφη ὑγιᾶ, ἀλλὰ νευρικά. Δι' ὀλίγου βρωμιούχου καλίου καὶ δι' ὑδροθεραπείας καθίστανται μᾶλλον εὐδιάθετα. Μετὰ πέντε ἢ ἕξι μῆνας τὰ κλαψιάρικα αὐτὰ βρέφη γίνονται φρόνιμα.

Τὸ καλῆτερον μέσον πρὸς παρεμπόδισιν τῶν κραυγῶν εἶνε νὰ γνωρίζῃ τις τὴν αἰτίαν καὶ νὰ τὴν καταπολεμῇ.

Ἐπὶ τὸν ὅσον εἶνε ἡ κραυγὴ τῆς πείνης, ἡ ἀπάντησις ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις.

Βεβαίως εἰς τινὰς περιπτώσεις πρέπει τις ν' ἀνθίσταται, διὰ νὰ τιθασεῖται τὸ παιδίον.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ μικρὸν εἶνε κατέρυθρον, με συμφορῆσιν αἱματός εἰς τὸ πρόσωπον, ἐὰν ἡ ἀναπνοὴ του ἀσθμαίνῃ, ἐνδέχεται νὰ συμβῇ δυσάρεστον.

Τὸ κοινῶς λεγόμενον καὶ θρυλούμενον ὅτι «σκάζει» τὸ παιδίον ἐκ τῶν πολλῶν κλαυθμῶν δὲν εἶνε βεβαίως ὅλως ἀνυπόστατον.

Ἄλλ' ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς κωλικόπονον, προερχόμενον ἐκ πεπτικῶν διαταράξεων, καὶ ἔλλειψιν σοβαρὰν τῶν παραγγελημάτων τῆς ὑγιεινῆς τῆς θρέψεως.

Παρατηρήσατε ὅτι τὸ παιδίον τὸ ἔχον καλὴν πέψιν κλαίει σπανιώτερον. Ἐπιμονώτερον κλαίουσιν τὰ δυσπεπτικά παιδία.

Ἡ κραυγὴ ἐπίσης δύναται νὰ σημαίνη ὀργὴν. Αἱ μητέρες τὴν ἀναγνωρίζουσι καλῶς.

τήν περίοδον τῆς ὀδοντοφυΐας, ὅτε τὰ οὐλα εἶνε ἐρυθρά, ἐξοιδημένα, ἀλγοῦντα.

Τὸ παιδίον ἀρπάζει τότε πᾶν τὸ προστυχόν ἀντικείμενον καὶ τὸ φέρει εἰς τὸ στόμα.

Ἐκ πείρας γινώσκω ἤδη ὅτι διὰ τῆς πιέσεως ἐλαττοῦται ὁ πόνος· διὸ σφίγγει ἰσχυρῶς τὴν βυζάστραν.

Ἐν τεμάχιον λευκῆς ἀλθέας τὸ αὐτὸ θὰ παρήγεν ἀποτέλεσμα· θὰ εἶχε δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ δύναται ν' ἀλλάσσεται συχνὰ κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ νὰ εἶνε καὶ μαλακτικὴ.

✱

Ὡστε ἡ βυζάστρα εἶνε ἀνωφελής· κάποτε μάλιστα εἶνε βλαβερὰ. Ἄς παραδεχθῶμεν ὅτι εἶνε πάντοτε πολὺ καθαρὰ. Τὸ παιδίον ἐπιμένει εἰς αὐτήν, ἐκμυζᾷ ἰσχυρῶς, καταβάλλει ματαίας προσπάθειάς καὶ δαπανᾷ τὰς δυνάμεις του ἐπὶ ματαίῳ. Πολλάκις ροφᾷ ἕρα· ἡ γαστήρ του ἐξογκοῦται διατεταμένη ὡς τὸ δέριμα τυμπάνου. Καὶ ἀρχίζει τότε ἡ μακρὰ σειρά τῶν γαστρικῶν διαταράξεων.

Ἄλλ' ἡ βυζάστρα δὲν εἶνε πάντοτε καθαρὰ. Ποσάκις δὲν πίπτει ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ παιδίου καὶ δὲν τὴν ἱπαναφέρει εἰς τὸ στόμα του!

Ἡ ποσάκις ἡ μήτηρ δὲν τὴν καθαρίζει μὲ τὴν ποδιάν της, ἢ μὲ τὸ πρῶτον τυχόν πανίον καὶ ἔπειτα τὴν ἀποδίδει εἰς τὸ θηλάζον βρέφος!

Εἰς δὲ τὰς πολυμελεῖς οἰκογενείας ἢ ἐκεῖ ὅπου φυλάσσουν· τροφοὶ ἐπὶ μισθῷ, ἕκαστον παιδίον δὲν ἔχει καὶ ἰδιαιτέραν βυζάστραν.

Ποιεῖται χρῆσιν ὄλων ἀναλόγως τῆς στιγμῆς· ἐπομένως καθεμίᾳ ἐξ αὐτῶν περιφέρεται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ καθίσταται μεταδοτικὸν ὄργανον τῶν μολυσμάτων.

Βλέπετε λοιπόν, φίλιτατα ἀναγνώστρια, ὅτι ἡ βυζάστρα πρέπει ὀριστικῶς νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Ὄταν ἀκούσητε τὸ παιδίον σας κλαῖον, ἐξετάσατε τὴν αἰτίαν καὶ καταπαύσατέ την, ἐφ' ὅσον τὸ τοιοῦτον εἶνε δυνατόν. Εἶνε ἡ μόνη θεραπευτικὴ μέθοδος, ἣτις πρέπει νὰ τίθεται ἐν χρήσει ὅταν κλαίωσι τὰ βρέφη.

—X.—

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ἐνώπιον ὄμιλου λογίων, οὗς συνεκάλεσε μίαν πρωίαν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ὁ κ. Κ. Χρηστομάνος, ὁ γνωστός ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς τοῦ περὶ τῆς Λυτοκρατείας Ἐλισάβετ πολυκράτου βιβλίου, ὠμίλησεν ὡς ἑξῆς:

Σὰς παρεκάλεσα νὰ συνέλθετε ἐντὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῆς κόγχης, ὅχι διὰ νὰ προσδώσω εἰς ὅσα ἐμελλον νὰ εἶπω τὸν στόμφον, ὅστις παρ' ἡμῖν ἐναγκαλιζέται καὶ πνίγει πᾶν ἀρτιγέννητον ἰδανι-

κόν, ἀλλὰ διότι ἐπεθύμουν ἡ συνάθροισίς μας νὰ προσλάβῃ κάποιον χαρακτήρα λατρείας, σχεδὸν ἱεροπραξίας.

Ἐνώπιον τῶν ἐδωλίων αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐρρίγησαν ὑπὸ τοὺς φθόγγους ὑπερτάτης τραγικῆς φρίκης, τὰ ὅποια, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἐμυρμάρισαν μὲ τὸν τελευταῖον τῶν τρόμων πρὸ τῶν λιθίνων ὀφθαλμῶν τῆς ὑπερτάτης ἀληθείας, ἐνώπιον τοῦ ἐσθεσμένου βωμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀνέθορε τὸ ἀσύλληπτον κάλλος τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, φλόξ φωτίσασα τὸν οὐρανὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἤθελα νὰ πηγήσῃ ἐπὶ κλησὶς πρὸς τὸ Κάλλος τὸ μυστικόν, τὸ ἐντὸς ἡμῶν ζῶν, τὸ ὑφαίνον τὸν ἴσθον τῆς ὑπάρξεώς μας, νὰ ἀναλάμψῃ, νὰ καταυγάσῃ τὴν ζωὴν μας. Φαντάζομαι τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας γεωργοὺς ρίπτοντας τὴν πρώτην σπορὰν τοῦ ἔτους εἰς τοὺς μέλανας κόλπους τῆς μεγάλης Μητρὸς καὶ ἐπικαλουμένους συγχρόνως τὸν Πλούτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ὑποχθονίους θεοὺς νὰ φήσῃ τὴν Περσεφόνην νὰ νέλθῃ καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτῆς τὰ ἀνθη καὶ τὴν νεότητά. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἱκέται ἐνώπιον τοῦ σκότους καὶ τῆς ὀμίχλης τῶν κοινῶν ἡμερῶν, αἰτούμεν τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔκρος τῆς ζωῆς.

Δὲν δύναμαι δυστυχῶς διὰ λόγων νὰ εἶπω καταστήσω ὁρατὸν ὅ,τι ἐνδομύχως βλέπω. Αἱ λέξεις εἶνε μορμολύκεια παρερχόμενα κωφᾷ ἔμπροσθεν τῶν λευκῶν χειρῶν, αἰτινες τείνονται πρὸς αὐτὰς ὡς πρὸς λυτρωτάς.

Ἀναπολῶ ρῆσιν τῆς μυστηριώδους Ἐλισάβετ: «Οἱ πολλοὶ γνωρίζουν καὶ βλέπουν ὅ,τι εἰς τὴν ψυχὴν ἕκαστου ἀνεπιγνώστως ἀνθεῖ». Παρόμοιον τι ἀληθῶς ἐπίστευσα, ὅταν εἶπα συνεκάλεσα. Ἐπίστευσα, ὅτι αἱ ψυχᾶί σας, ὅταν αἰσθανθοῦν τὴν καλλονὴν διερχομένην, θ' ἀνακύψουν ὀλίγον καὶ θὰ μειδιάσουν πρὸς αὐτήν ὡς πρὸς ἀδελφὴν ποθητήν. Δὲν θέλω νὰ εἶπω, ὅτι δύναμαι ἐγὼ νὰ εἶπω δώσω τι τοῦ ὁποῦ σείς στερεῖσθε. Ἀρκεῖ ὁμως σταγὼν καλλονῆς διὰ νὰ καταστήσῃ μίαν ψυχὴν εὐόδη καὶ φωτεινῶς διαφανῆ δι' ὅλας τὰς ἄλλας, ὁμοίαν πρὸς κάλυκα κρίνου εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, μέσα εἰς τὴν νύκτα ἐνὸς κήπου ποῦ ὅλαι αἱ ψυχᾶί εἶνε λευκοὶ κρίνοι, οἱ ὅποιοι ἀνακένουν τὴν δρόσον τῆς καλλονῆς διὰ νὰ νηθῶσιν, οἱ ὅποιοι βλέπουν ὅ εἰς τὴν αἴγλην τοῦ ἄλλου καὶ πίνουν ὅ εἰς τὸ μυστικὸν ἄρωμα τοῦ ἄλλου καὶ κλίνουσι πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ τὴν αὔραν τῆς ἀληθείας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὑπέθεσα, ὅτι ἡμεῖς, συνεργῶμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, θὰ ἴδωμεν τὴν ἐσωτερικὴν μας φωταύγειαν ἀναπηδῶσαν ἐνώπιόν μας, θὰ τὴν ἴδωμεν ὡς φλόγα ἀνάπτουσαν τὸ ἱερὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πυρ, τὸ ὁποῖον τοῦ λοιποῦ θὰ θρέψωμεν ἄσβεστον μὲ τὰς πνοάς μας. Ἐνόμισα διὰ τοῦτο, ὅτι ἐὰν ὀνειρευθῶμεν ὅλοι μαζὶ ἐν ὄνειρον, τὸ ὄνειρον αὐτὸ θὰ γείνη πραγματικότης.

Τὸ ὄνειρον αὐτὸ εἶνε ἡ ἀναγέννησις τῆς δραματικῆς ποιήσεως καὶ τῆς σκηρικῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι.

Δὲν ἐννοῶ παλινδρόμησιν ἐπάνω εἰς τὰ βήματα τῶν αἰώνων· δὲν ζητῶ, ἐπειδὴ εἴμεθα Ἕλληνας, νὰ κτίσωμεν καὶ πάλιν Παρθενῶνας. Ὁ Ἕλληνας ποιητὴς δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ μεταγγίξῃ λέξεις καὶ νοήματα εἰς ρυθμοὺς τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς Σαπφούς,

ρυθμοὺς τοὺς ὁποῖους ἀνέλαβον τὰ κύματα καὶ οἱ ἀνεμοὶ, οἵτινες τοὺς ἐγέννησαν. Ἕλληνας δημιουργὸς εἶνε ἐκεῖνος, οὗ τὸ ἔργον ἔχει ρίζας τὰς ἴνας αὐτὰς τοῦ ἐσωτάτου ἐγὼ τοῦ καὶ κορυφὴν ἀειθαλῆ τὰ ἀνθη τῆς ψυχῆς του. Ὁ Παρθενῶν δὲν εἶνε εἰμὴ τὸ ἀφροστεφάνωμα τοῦ ἐλληνικοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, ὅταν αὐτὸ ἐκοιπόθη εἰς κύμα θεσπέσιον· καὶ πᾶν ἀφροστεφάνωμα πνεύματος εἶνε Παρθενῶν.

Εἰς τὴν τοιαύτην ὀργανικὴν καὶ οὐχὶ τυπικὴν ἀναγέννησιν, ὡς τὴν φαντάζομαι, διαδύλω ἐν τούτοις καὶ μίαν ἐπιστροφήν εἰς τὸ ἀρχέγονον σημεῖον τοῦ πνευματικοῦ ἀπείρου, ὡσεὶ ἐν συμπλήρωμα κύκλου, ὡσεὶ μίαν ἐπάνοδον ἐπὶ τῆς φορᾶς κοσμογονικῆς ἐλλείψεως. Οἱ ἀρχαῖοι, νοσταλγοῦντες πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν φῶς, ἐζήτησαν ἐμφύτως δι' ὄλων τῶν φθόγγων τῆς ὑπάρξεώς των, δι' ὄλων τῶν παλμῶν τῆς οὐσίας των νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἐνδομύχου κάλλους, νὰ συγκοινωνήσουν δι' αὐτοῦ πρὸς τὰ δένδρα καὶ τὰ βουνα καὶ τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀνέμους, εἰς τὸν κοινὸν καὶ φρικτὸν πρὸς τὴν εἰμαρμένην ἀγῶνα, νὰ λουσαθῶν εἰς τὴν ἀρχικὴν πηγὴν πάσης ὑπάρξεως. Ἡ ὄρχησις, τὴν ὁποῖαν παραβάλλω πρὸς τὴν δόνησιν νεφελώδους οὐσίας, ὅταν αὐτὴ θέλῃ νὰ πλάσῃ κόσμους, τὸ ἄσμα, ἄλλη τις ἀναπνοὴ τοῦ ἀύλου μας ὀργανισμοῦ, αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἀπολύτου κάλλους ἀναγνωρίζοντος ἑαυτὸ ὡς οὐσίαν τῶν ὄντων, ἢ μίμησις, δημιουργία ἐν δημιουργίᾳ, ὅπως ὅλαι αἱ μορφαὶ καὶ γραμμαὶ περιέχουν καὶ ἀναπαριστοῦν τὴν μίαν καὶ πρώτην γραμμὴν καὶ μορφήν, τὴν ἰδέαν· καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ ἐκράσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς νοσταλγίας πρὸς τὴν πηγὴν τῆς Ζωῆς ἐξεδηλώθησαν συγχρόνως εἰς τὸ ἀρχαῖον δράμα, ἀπετέλεσαν τὴν ποίησιν, ἣτις ὡς ἐν τούτου εἶνε ἡ μόνη ἐν τῷ κόσμῳ ἀλήθεια. Ἄν ὅμως εἰς τὸ πέταλον τοῦ ῥόδου, τὸ παλλόμενον εἰς τὴν σκιάν, ἀνευρίσκωμεν τὴν αὐτὴν νοσταλγίαν, τὴν αὐτὴν ποίησιν, τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, ἡμεῖς οἱ ἀνθρωποὶ ἐλησημονήσαμεν τὸν ἀρχαῖον πόθον, τὸν καὶ μόνον σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς μας, καὶ οὕτως εἰς τὸ κύλισμα τῶν χρόνων, αἱ διάφοροι ἔμψυτοι ἐκδηλώσεις τῆς ἐνιαίας τάσεως πρὸς τὸν φωτεινὸν πυρῆνα διεσπάρθησαν ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἄλλα μόρια φεγγαδόλου ὕλης· καὶ ἂν ζοῦν εἰσέτι αὐτοτελεῖς καὶ αὐτόφωτοι, τοῦτο ὀφείλονται εἰς αὐτὰς ἀπέμειναν.

Καὶ ἤδη ἡ κυρίως λεγομένη ποίησις σύρει μεθ' ἑαυτῆς ῥάχη μόνον μουσικῆς καὶ κινήσεως, ὀλιγώτερον μελωδικὰ καὶ ρυθμικὰ ἢ ὅσον εἶνε ὁ ἦχος τοῦ κοπάνου τῶν πλυντηρίων εἰς τὰ ρεύματα μὲ τὰς ροδοδάφνας ἢ ὁ βόμβος τῶν μελισσῶν εἰς τοὺς πρωινούς λειμῶνας, καὶ ἤδη ἡ ὄρχησις ἀπέμεινεν ὀλιγώτερον δημιουργικῶς ἁρμονικῆ τοῦ στροβίλου τῶν κωνῶπων ἀνωθεν τῶν λιμνῶν τοῦ λυκόφωτος. Καὶ ἤδη ἀπέμεινε τὸ μέλος ὀλιγώτερον δημιουργικῶς μελωδικὸν τοῦ θρήνου τῶν βατράχων εἰς τὰ νυκτερινὰ τέματα. Καὶ ὅταν ἀκούωμεν ὅτι ἐπεφάνη ἐξ Ἀνατολῶν, ὡς τι μετέωρον, ὄρχηστρίς, ἢ ἡ ὄρχησις εἶνε αὐτόχρομα ποιήσεως κατὰ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως, δράμα δηλαδὴ καὶ μουσικὴ ἐνταυτῷ, ὅταν μανθάνωμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς πατρίδος

τῆς γίονος ἐξωρμήθη μουσουργός, τοῦ ὁποῦ ἡ μουσικὴ δημιουργεῖ κόσμους ψυχικούς, καθὼς καὶ ὁ δράτος κόσμος τοῦ ὑπερβορείου μύθου ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀρχέγονον θροῦν τοῦ Ρήνου, τότε ὑποθέτομεν, ὅτι τὰ κύματα καὶ οἱ ἀνεμοὶ ἐνεσαρκιώθησαν εἰς μοναδικὰ τινα πλάσματα διὰ νὰ ἀποδώσουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰ ἀπολεσθέντα τῆς μουσικῆς.

Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ μυστήρια, τὰ ὅποια ἡ ἀρχαία ἀνθρωπότης ἐμφύτως ἐπέθησε νὰ συλλάβῃ καὶ μόλις ἐγγίσασα ἀπώλεσεν, ἡμεῖς σήμερον, διὰ τῆς γνώσεως αὐτῆς τοῦ τί ἀπώλεσαμεν, δυνάμεθα νὰ νανησώμεν. Φαντάζομαι, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ ποίησις καὶ ἰδίως ἡ ὑπερτέρα καὶ πληρεστερα αὐτῆς μορφή, τὸ δράμα, θὰ γείνη καὶ πάλιν σύνθεσις ὄλων τῶν δημιουργικῶν συμβόλων, θὰ γείνη γενέτειρα καὶ πάλιν κόσμων ψυχικῶν. Φαντάζομαι κατὰ τὴν ὑψίστην στιγμὴν δραματικῆς ἐξάρσεως, ὅταν πρὸ τοῦ κοινῆς οἱ ἡθοποιοὶ παρίστανται ὡσεὶ κρημισμένοι εἰς βάραθρον ὀδύνης, ὡσεὶ ἔρμια πελωρίου τινὸς κύματος τοῦ μαινομένου πελάγους τῆς ψυχῆς, μέσα εἰς τὴν σιγὴν γεννωμένων κόσμων, ἀναθροσκούσας ἀπὸ τῶν κρασπέδων τῆς σκηνῆς σκιὰς συμβολικῆς, ἐνῷ ἡ ἀόρατος ὄρχηστρα σταλάζει θρόμβους αἱματηρῶν δακρύων, χύνει πλήμυραν ἠδονῆς καὶ ὀδύνης παρασύρουσαν τοὺς θεατὰς μακρὰν ἑαυτῶν, μακρὰν τῆς ζωῆς, εἰς τὸ χάος τῆς ἀπολύτου ὑπάρξεως καὶ ἀληθείας. Τοιοῦτό τι κορύφωμα συναισθημάτων ὀνειρευομαι, λέγων ἀναγέννησιν τῆς δραματικῆς ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Τὸ ὄνειρον αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἦτο ἴσως ἡ πρώτη ἀκτίς, ἣτις διεπέρασε καὶ ἐρώτισε τὴν ὀμίχλην τῶν παιδικῶν μου πύθων, μὲ τὰ χρόνια ἀνέτειλεν ἐντὸς μου καὶ ἐμεσοῦράνησεν ὡς ἀστὴρ, ὑπερεξεχειλίσειν εἰς κύματα φωτός, τὰ ὅποια δὲν δύναμαι σχεδὸν πλέον μέσα μου νὰ συγκαταστήσω. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς ὑμᾶς. Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἐὰν τὰ φωτεινὰ νάματα τῶν ψυχῶν μας συρρεύσουν, θ' ἀποτελέσουν ἕλαιον ἱκανὸν νὰ φωτίσῃ διὰ παντὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους μας. Ὡ! εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι καὶ σείς, οἱ μετὰ τῆς προθυμίας τρέξαντες πρὸς τὴν φωνὴν μου, ἣτις εἶνε καὶ ἡ ἰδικὴ σας, διακαίεσθε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πόθου, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος, ἐλπίς δὲ καὶ πόθος κοινὸς συναισθανόμεθα ὅτι εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐλπιδόμενον καὶ τὸ ποθοῦμενον. Τὸ ὄνειρον τὸ ὁποῖον θὰ ὀνειρευθῶμεν, θὰ γείνη πραγματικότης. Ἄλλ' ὅμως, ὅπως ὅλα τὰ ἐξ οὐρανοῦ ἐρχόμενα, πρέπει νὰ ἐνεσαρκωθῶν διὰ νὰ γείνουν κτήμα τοῦ αἰσθητικοῦ κόσμου, οὕτω καὶ τὸ ὄνειρόν μας ὀφείλει νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τῶν νεφῶν εἰς τὴν γῆν, χωρὶς βεβαίως ν' ἀποδιώξῃ τὰ νέφη αὐτὰ, τὰ ὅποια καὶ πάλιν θὰ τὸ ἀποφέρουν μακρὰν τῶν γθαμκαλωτάτων.

Ἴδου εἰς ὀλίγας λέξεις ποῖα φαντάζομαι τὰ πρῶτα βήματα, τὰ μέλλοντα νὰ καταστήσουν τὸ αὐλὸς φωτεινὸν ἰνδαλμὰ μας, κόσμον πραγματικὸν καὶ ἄπτόν: Ὑμεῖς οἱ ἐπιλεκτοὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δημιουργῶν θὰ ποθήσετε καὶ θὰ συντελέσετε τὴν παραγωγὴν ἔργων ὑπερτέρας ποιητικῆς συλλήψεως. Θὰ ἐπιδιώξωμεν ἀπὸ κοινῆς ὅλοι τὴν μόρφωσιν προσώπων ἱκανῶν νὰ διερμηνεύσουν τὰ τοιαῦτα ἔργα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις ἀνωτέρας σκηρικῆς τέχνης, θὰ ὑψώσωμεν διὰ δημοσιευμάτων καὶ

διαλέξων τὸ πολὺ πλῆθος μέχρι τοῦ ἀναδάθρου τοῦ θρόνου τῆς Καλλονῆς καὶ τῆς Ἀληθείας, μέχρι τοῦ σημείου ὅπου φθάνουν τὰ κράπεδα τῆς πορφύρας τῶν. Ὁ ἀποδέψωμεν τέλος πρὸς τὴν πρότυπον ἐπὶ σκηνῆς ἀναβίθασιν τῶν ἔργων τοῦ παρ' ἡμῶν μέλλοντος νὰ καταρτισθῆ δραματολογίου.

Ἐπειδὴ ὅμως ὅλαι αἱ ἀπαρχαὶ εἶνε δύσβατοι καὶ ἡ ἐντελῶς ἀγνὴ ἀλήθεια εἰς τοὺς πολλοὺς εἶνε μισητὴ, δὲν θὰ ἐπιβάλωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ θὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἔργα ξένων ποιητῶν, τὰ ὁποῖα θὰ εἶνε ὑφασμένα μὲ καλλονὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ εἶνε ἑλληνικά. Σὺν τῷ χρόνῳ, ὅταν αἱ παρ' ἡμῖν στερευθῶσιν πηγαὶ τῆς Ἀρμονίας ἀναβύσσουν καὶ πάλιν, τότε θ' ἀρυθνίσθῃ καὶ ἡ ὑψίστη ποίησις ὡς τὴν φαντάζομαι, τότε καὶ ἡ ψυχὴ μας θ' ἀναφανῆ οἷα ἀληθῶς εἶνε μέσα εἰς τὴν αἰώνιον σιγὴν τοῦ ἰδίου τῆς οὐρανοῦ, ὑπὸ τὰ ἄστρα τῆς ἀληθοῦς νυκτός, τότε καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θ' ἀναλάμψῃ μὲ τὴν παλαιὰν τῆς αἴγλην, θὰ ἐκχυθῆ ὡς εἰς Γαλαξίαν ἀρμονίας, ὅστις θὰ καταυγάσῃ τὸ χάος τῆς ζωῆς καὶ θὰ πλάσῃ νέους κόσμους φωτός.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀρχαῖαι ἐπιστολαί.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἰγυπτιακὴν πόλιν τὴν ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Κροκοδειλούπολιν καλουμένην, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ διατηρουμένων ἱερῶν κροκοδείλων, ἐπὶ δὲ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου μετακληθεῖσαν Ἀρσινόην, ἐξ ὀνόματος τῆς συζύγου αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τῆς χώρας κατοίκων Φαγίουμ ὀνομαζομένην, ὑπάρχει θησαυρὸς ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν ἀνακαλύπτονται θαυμάσια εὐρήματα.

Μεταξὺ τῶν ἐσχάτως δημοσιευθεισῶν ἀνακαλύψεων διαφόρων παπύρων ἀξιοὶ λόγου εἶνε οἱ πάπυροι, ὅσοι περιλαμβάνουσιν ἀποσπάσματα κλασικῶν συγγραμμάτων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τριστήλιον τοιοῦτο ἐκ τοῦ μυθιστορήματος Χαιρέας καὶ Καλλιρρόη· ὑπὸ Χαρίτωνος, ἀποσπάσματα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Γ' Φιλιππικοῦ τοῦ Δημοσθένους, δύο προτάσεις τοῦ περιφήμου μαθηματικοῦ Εὐκλείδου καὶ μία ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ.

Μεταξὺ δὲ τῶν λοιπῶν ποικίλων ἐγγράφων ὑπάρχουν λογοδοτικαὶ διαχειρίσεως γαιῶν, ἀποδείξεις ἐκτίσεως φέρων, εἰσπράξεις εἰσοδημάτων, ὡς καὶ μέγας ἀριθμὸς ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων αἱ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαι εἶνε αἱ τοῦ κτηματίου Λουκίου Βελλένου Γαμέλλου, κατόχου μεγάλης ἐκτάσεως γαιῶν παρὰ τὴν Εὐήμεριαν τῆς περισχῆς τοῦ Φαγίουμ. Αἱ ἐν λόγῳ ἐπιστολαὶ εὐρέθησαν ἐντὸς θωματίου οἰκίας ἐν Κλάρ ἐλ Μπανάτ, τῇ ἀρχαίᾳ Εὐήμερίᾳ, ἀνηκούσης πιθανὸν εἰς τὸν Ἐπάγαθον, πρὸς ὃν αἱ πλείους τῶν ἐπιστολῶν ἀπευθύνονται, περιλαμβάνουσι δὲ χρονικὴν περιόδον δέκα καὶ εἴς ἑτῶν, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 94 μέχρι τοῦ 110 μ. Χ. Ὁ κτηματίας οὗτος εἶχε δύο υἱούς, τὸν Σαδῖνον καὶ τὸν Ἀρποκρατίωνα, μίαν δὲ θυγατέρα πολυεπίτητον ὀνομαζομένην Γαμέλλην. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ὅπου λόγος συνεχῶς γίνεται

περὶ τῶν κτημάτων, ἐλακίωνων καὶ ἀγροικίων, καταφαίνεται ὅτι ὁ γράφων κτηματίας ἦτο προβεδηκῶς τὴν ἡλικίαν, διότι ἔχει μόνον ἐν πολλοῖς ἡ γραφὴ εἶναι ἀδύνατος καὶ ὑποστρέμουσα, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἠναγκάσθη οὗτος νὰ κάμῃ χρῆσιν γραφῆως.

Ἐκ μιᾶς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς: «Μεγάλως μέφομαι σε ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν δύο χοίρων, ἕνεκα τοῦ ἐκ τῆς ὀδοπορίας μόχθου, ἐνῷ ἔσχες ἐν τῷ χωρίῳ δέκα ζῖα ἀρμόδια πρὸς ἔργον. Ἡρακλείδης ὁ ὀνηλάτης ἀπέφυγε τὴν ἐφ' ἑαυτοῦ μομφὴν εἰπὼν ὅτι σὺ ἔλεξας αὐτῷ νὰ ὀδηγήσῃ παρὰ τοὺς χοίρους». Τὸ ἐξαγόμενον τῆς φράσεως ταύτης εἶνε ὅτι ἀφ' οὗ ἦσαν πολλὰ ζῖα ἐκεῖ καὶ φορτηγοὶ ἄμαξαι οἱ χοῖροι ἔπρεπε νὰ κομισθῶσιν ἐπὶ τινος αὐτῶν καὶ οὐχὶ νὰ βαδίζουσιν.

Μελονότι ἐν πολλοῖς φαίνεται μᾶλλον αὐστηροῦ χαρακτήρος ὁ ἡμέτερος κτηματίας, ἐκείνητο εὐχ ἦττον ἰκανὴν δόσιν φαιδρότητος. Οὐδέποτε λησμονεῖ τὰς δημοσίας πανηγύρεις ἢ τὰς οἰκιακὰς ἑορτάς. Οὕτως ἀναγινώσκομεν: «Ἀγόρασον δωρὰ τινα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἰσίδος δι' ἐκείνους πρὸς οὓς εἰθισμεθα πέμπειν, ἰδίᾳ δὲ τοὺς στρατηγούς». Ἐν ἑτέρᾳ δὲ πάλιν: «Πέμψον δέκα ἀλέκτορας ἐκ τῆς ἀγοράς διὰ τὰ Κρόνια, καὶ διὰ τὰ γενέθλια τῆς Γαμέλλης τραγήματα καὶ λευκὸν ἄρτον». Δίαν ἀγαθὴ φαίνεται ἡ ἀκόλουθος αἴτησις τοῦ πλουσίου πρεσβύτου: «Πέμψον δωδεκαδράχμου ἀξίας ἰχθύας διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς τετρακοσιοστῆς ἡμέρας τοῦ μικροῦ». Ὅπόθεν ὑπονοεῖται ὅτι ὁ οὕτως ἑορταζόμενος μικρὸς ἦτο ἕγγονος αὐτοῦ, ὁ υἱὸς τῆς φιλιτάτης θυγατρὸς Γαμέλλης.

Προϊστορικά ὄσπτα.

Ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων διὰ τὴν ἀνάγεισιν τοῦ μουσείου τοῦ Ἀλδέρτου καὶ τῆς Βικτωρίας ἐν Σάουθ Κένσιγτον ἀνευρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν διάφορα ὄσπτα ἀπολιθωμένα, ἅτινα κατόπιν ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως ἀπεδείχθη, ὅτι ἀνήκον εἰς ἕνα ἵππον, ἕνα ἐλέφαντα καὶ μίαν ἔλαρον. Τὰ ὄσπτα ταῦτα χρονολογοῦνται ἀπὸ προϊστορικῆς ἐποχῆς καὶ προτοῦ ἢ Μεγάλῃ Βρετανία γαίνῃ νῆσος διὰ τῆς καθιζήσεως τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διὰ τὰ δῶγματα τῶν ὄψεων.

Νεώταται δοκιμαὶ ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ἀσφαλέστερον φάρμακον διὰ τὰ δῶγματα τῶν ὄψεων, ἐκμηθεύζον καὶ τὰ μᾶλλον δηλητηριώδη, εἶνε τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον ἐξωτερικῶς καὶ τὸ οἰνόπνευμα ἐσωτερικῶς. Ἡ χρῆσις αὐτῶν γίνεται ὡς ἑξῆς: τὸ δῶγμα σχίζεται μὲ μικρὸν μαχαίριδιον καὶ ἡ πληγὴ κοκκίζεται μὲ ὀλίγον ὑπερμαγγανικὸν κάλιον, ἐνῷ συγχρόνως ὁ δηχθεὶς πίνει κατὰ δόσεις ἀρκετὸν οἰνόπνευμα, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ διέγερσις τοῦ ὀργανισμοῦ ἔχῃ ὅμως καὶ ἐντελῆς μέθῃ. Τὸ μαχαίριδιον δύναται νὰ εἶνε οἰονόητος, δὲν ὑπάρχει δὲ κίνδυνος νὰ μολύνῃ τὴν πληγὴν, διότι τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον εἶνε ἰσχυρότατον ἀντισηπτικόν.